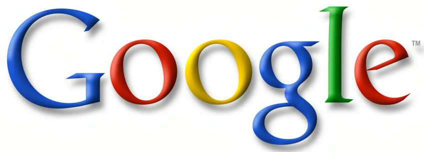
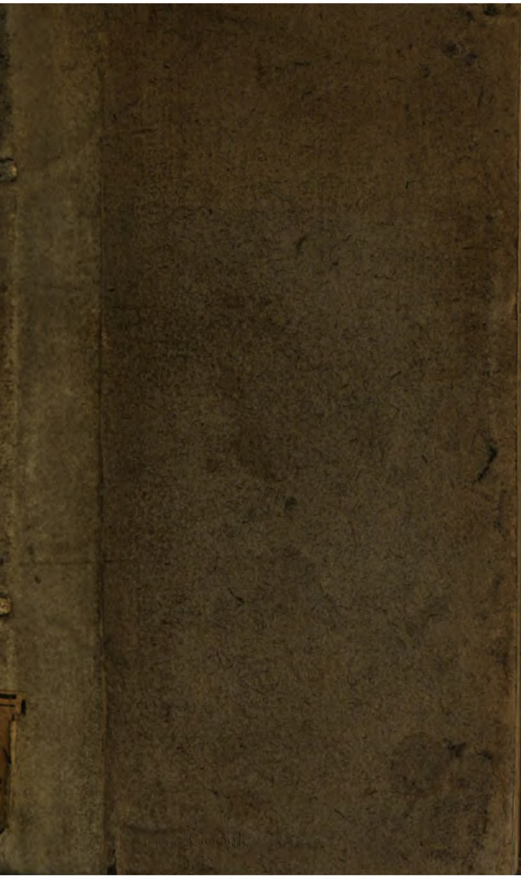

<36625282270013

Examen Controversiarum, DE GENEALOGIA CHRISTI:

In quo, & *Patrum*, & *posterorum Theologorum*, sententię propositæ, ad veritatis defensionem, expenduntur.

Item; *De Euangelio Matthæi Hebraico*, *Dissertatio*:

AVCTORE,
FRANCISCO GOMARO,
S. Thol. D. & in illustrium, Groningę & Omlandię, Ordinum Academia, Professore.

GRONINGÆ,
Ex Officina *Joh. Sas*, Typog. 1631.

Reverendis ac Doctissimis viris,
D. ABRAHAMO MUSHOLIO,
E T
D. ÆGIDIO BURSIO, fidelissimis Euangelii Ministris: illi, in Ecclesia Bredana, munere defuncto: huic, in Ecclesia Middelburgensi, strenuè fungenti,

Salutem, à Deo Patre, per Jesum Christum.

NON immeritò (reverendi ac doctissimi viri) & olim, & nostra memoria, pii atque eruditi, Sacrarum literarum, interpretes, plurimùm, in *Genealogiæ Christi*

indagatione, atque aſſertione, deſudarunt. Siquidem hac in re, non de lana caprina, aut aſini umbra, neq; de *infinitis* atque alienis *Judæorum Genealogiis* (2.Tim. 1.4. Tit. 3.9.) ſed de veneranda, Servatoris noſtri, ab Adamo, Abrahamo, Davide, ſecundùm divinas promiſſiones, origine, diſceptatur. Eaque, non ex *anilibus* hominum *fabulis*; ſed è ſinu Dei, per Spiritus Sancti, Euangeliſtas docentis ac ducentis, afflatum ac deſcriptionem,

ptionem, promanavit. Ac propterea, ut ab *inutilibus ac vanis Judæorum Genealogiis*, declinandum, divinitus pręscribitur: ſic contra, Chriſti Genealogia (ut quæ, ſacra Euangelii ſcriptura, continetur) ob auctoris ſui majeſtatem, & materiæ, de Chriſto Davidis filio, utiliſſimæ ac memorandæ, dignitatem (2. Tim. 2. 8,) ſerio perſcrutanda. Idque eo, majori cura, contendendũ, ut, hac ratione, & piis hominibus, de genuina illius

 intel-

intelligentia laborantibus, benignè ſuccurratur; & graves impiorum, adverſus Euangelii veritatem, calumnię, ad Dei gloriam fortiter retundantur. Quippe, ut inhumanum eſt, ſuam iis, qui ſacræ doctrinæ ſtudio flagrant, opem denegare: ita non minus in ſacra, quàm profana Græcorum, militia, turpe eſt atq́; infame, ῥιψασπίδων numero, per ignavam, juſtæ defenſionis, deſertionem, aggregari. Quamobrem neque ab officio alie-

num

num, neque ingratum fore, existimavi, si eruditorum ac piorum quorundam petitione, sæpius acriusque stimulatus, aliorum industriam imitarer, & ad sanctum *Genealogiæ Christi examen* ac patrocinium, studium operamque, pro tenuitate mea, commodarem. Quod si autem à proposito scopo, examen nostrum, aberrasse, comperiatur, non recuso quin, pro meritis, in lectoris spongiam incumbat: qui, una liturâ correctum,

 Deserat

Deferat in vicum, vendentem thus & odores
Et piper, & quicquid chartis amicitur ineptis.

Sin verò (ut melius ominor) aliquantum commodi, ad hujus materiæ notitiam ac vindicationem, attulerit, viamq; faciliorem, ad varias priscorum ac recentium theologorum sententias dignoscendas, comiter monstrarit; non frustra operam impensam, arbitrabor. Ac quamvis, major limæ labor & mora, requirebatur, ut opus *perfectum*, decies

decies castigaretur ad unguem; confido tamen fore, ut benigni lectores, tenuitatis meæ conſcii, conatum & mediocre ſtudium, pro humanitate ſua, boni conſulant. Neque eos (uti ſpero) noſtra, in ſententiarum, vulgò variè probatarum, diſcuſſione, libertas offendet; ſed neceſſaria, in admirabili illa opinionum varietate, directio, veritatis amor, & Dei gloria (à nobis ſeriò ſpectata) excuſabunt, ac faventiores reddent. Si

quis verò arbitretur, alia ratione, longè melius, potuiſſe conſuli: eum meliora docentem, lubenter audiam, & ſapientis illius dicti memor,

Cur neſcire, pudens pravè, quàm diſcere malo?

ſententiam lubens, ſaniore percepta, commutabo. Tanta enim veritatis eſt majeſtas, ut ei faſces, ab omnibus, meritò ſubmittendæ: & ab ea vinci, egregia ſit victoria: quum errorem noſtrum, illius notitia, devictum ſubjugamus.

Vobis

Vobis interim (reverendi ac doctissimi viri) pertenuem hunc libellum, in publicum, amoris & observantię, monumentum, pro officii ratione, multis nominibus, dedicandum duxi.

Tibi quidem, D. Musholi, propterea quod vetusta ab annis, plusquam quadraginta (ob eruditam pietatem tuam) amicitia, & duplici, affinitatis proximæ, vinculo, simus conjunctissimi. Tibi verò D. Bursi, primùm ob præclara tua, in

me meritâ : adeò ut neminem, in amicitia ſanctè fovenda, magis fidum atque officioſum (pro laudabili tuo, uxoris piiſſimæ, & liberorum tuorum patriſſantium,& generorum ingenio) longa annorum intercapedine, ſim expertus. Deinde, quod hujus, de Genealogia Chriſti, examinis adornandi atque edendi, primarius ſis auctor. Quum enim (te non ignaro) quędam ea de re, rudi Minerva, occæpiſſem, eaq; neglecta, velut

luce

luce indigna, Tardipedi aut blattis devovissem; tua tamen postulatione crebra, & officii mei conscientia motus, manum tandem, rejectis schedis, admovi, & de integro telam adorsus, pertexere studui. Adeò ut, siquid hac in re fortè, à nobis sit peccatum, partem oneris, in te auctorem, non iniquè mihi videar rejecturus. Quod reliquum est, reverendi ac doctissimi viri, ut levidense hoc munusculum, serena fronte (pro vestra,

vestra, in naturam versa, consuetudine) accipiatis rogo: Deumque supplex oro, ut vos, cum familiis, ac liberis vestris, quàm diutissimè sospites, & doctrina ac pietate Ecclesiæ suæ prælucentes, ad nominis sui gloriam, tueatur. *Groningæ Anno Christi* CIↃ IↃ CXXVIII. *Calendis Junii.*

Vestrum observantissimus
FR. GOMARUS.

Examen Controversiarum, DE IESV CHRISTI GENEALOGIA.

Uandoquidem, *Iesu Christi Genealogiam*, Matthæus & Lucas, variè descripserunt, non omnium est eadem, de *veritate*, & *demonstratione* illius, sententia.

Etenim, Christi & Euangelistarum hostes, Judęi, hominesque profani, Matthæum & Lucam, ab historia sacra, mutuoque, dissidere conten-

contendunt. Christiani contra, Euangelistas, Spiritus sancti afflatu ac directione, sua conscripsisse, certa fide persuasi, de sancta eorum consensione ac veritate, minimè ambigunt. Veruntamen, quanam solida ratione ac via, difficultates, ab adversariis objectæ, commodè queant expediri, non exigua est, opinionum discrepantia. Quidam enim perplexa quorundam priscorum, novorumq; auctorum, in hac materia pertractanda, diversitate atque inconstantia attoniti, Labyrinthum inextricabilem suspicantes, concepta desperatione, conticescunt. Alii verò, iis minimè perculsi, sed pio Euangelicæ veritatis (adversus hostium insultus ac ludibria) vindicandæ studio accensi, laudabili ausu, multisque præclarè observatis, rem aggressi, viam

illius,

illius, non esse inviam, demonstrarunt.

Quamobrem; quum diu multumque ab eruditis aliquot piisque viris, quid, de tota hac Genealogiæ Christi controversia, sentirem, flagitaretur; non potui diutius (licet, tenuis meæ suppellectilis, conscius) tam honestæ petitioni, adversari. Parebo igitur tandem, & aliquid jam otii nactus, quid videatur, pro modulo meo, aperiam: ut si vires fortassis, in ardua hac materia, filumque Ariadnes, defuerint; animum tamen, veritatis cupidum ac morigerum, adfuisse comperiant.

Quod si verò, præter morem meum, insignium quorundam virorum, aliter, quàm rei consentaneum videatur, sentientium, opiniones, nominatim libereque discussero, præfiscinè, bonaque cum

venia,

venia, dictum velim. Siquidem eò, nos reluctantes, veritatis amor, & necessaria, adversus auctoritatem (à recta sententia, non rarò avertentem) præmunitio: & clarissimorum denique theologorum (in pristina sua, de genealogia Christi, opinione rejicienda ac retractanda) exempla, provocarunt. Qua in re, si alicubi aberraro, dictum, indictum atq; inductum, velim, monitusque, lubens gratoque animo, in rectam viam redibo: ut sua veritati (cui ferimus ac servimus) palma tribuatur.

CAP.

CAP. I.

Quod igitur Deus benè vertat, ſacram *Jeſu Chriſti Genealogiam*, tanquam propoſiti examinis Materiam, in veſtibulo illius, proponemus: *& Robertum Stephanum*, in Græcis, ſecuti, Latinam interpretationē, in Matthęi recenſione, *Theodori Bezæ*; in Lucæ verbis (re ipſa hoc flagitante) novatam adjungemus.

Matthæi

Matthæi

1. ΒΙ'ΒΛΟΣ γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ Δαβίδ, υἱοῦ Ἀβραάμ.

2. Ἀβραὰμ ἐγέννησε τὸν Ἰσαάκ. Ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ. Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ.

3. Ἰούδας δὲ ἐγέννησε τὸν Φαρὲς καὶ τὸν Ζαρά, ἐκ τῆς Θάμαρ. Φαρὲς δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐσρώμ. Ἐσρὼμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀράμ.

4. Ἀρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀμιναδάβ. Ἀμιναδὰβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ναασσών. Ναασσὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Σαλμών.

5. Σαλμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Βοὸζ ἐκ τῆς Ῥαχάβ. Βοὸζ δὲ ἐγέννησε τὸν

Caput I.

1. LIBER generationis Iesu Christi, filii David, filii Abraham.
2. Abraham genuit Isaac. Isaac autem genuit Iacob. Iacob autem genuit Iudam & fratres ejus.
3. Iudas autem genuit Phares & Zara è Thamar. Phares autem genuit Esrom. Esrom autem genuit Aram.
4. Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naasson. Naasson autem genuit Salmon.
5. Salmon autem genuit Booz è Rachab. Booz autem genuit

Obed

Ὠβὴδ ἐκ τῆς Ῥούθ. Ὠβὴδ δὲ ἐ-
γέννησε τὸν Ἰεσσαί.

6. Ἰεσσαὶ δὲ ἐγέννησε τὸν Δαβὶδ τὸν
βασιλέα. Δαβὶδ δὲ ὁ βασιλεὺς
ἐγέννησε τὸν Σολομῶντα ἐκ τῆς Ο
ὐρίου.

7. Σολομὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Ῥοβο-
άμ. Ῥοβοὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν
Ἀβιά. Ἀβιὰ δὲ ἐγέννησε τὸν
Ἀσά.

8. Ἀσὰ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωσαφάτ.
Ἰωσαφὰτ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωράμ.
Ἰωρὰμ δὲ ἐλέννησε τὸν Ὀζίαν.

9. Ὀζίας δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωάθαμ.
Ἰωάθαμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀχάζ.
Ἀχὰζ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐζεκίαν.

10 Ἐζεκίας δὲ ἐγέννησε τὸν Μανασσῆ.
Μανασσῆς δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀμών.
Ἀμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωσίαν.

Ἰωσίας

Obed è Ruth. Obed autem genuit Iesse.

6. *Iesse autem genuit David regem. David autem rex genuit Solomonem ex eo* (quæ fuerat) *uxor Vriæ.*

7. *Solomon autem genuit Roboam. Roboam autem genuit Abia. Abia autem genuit Asa.*

8. *Asa autem genuit Iosaphat. Iosaphat autem genuit Ioram. Ioram autem genuit Hosiam.*

9. *Hosias autem genuit Ioatham. Ioatham autem genuit Achas. Achas autem genuit Ezeciam.*

10 *Ezecias autem genuit Manassen. Manasses autẽ genuit Amon. Amon autem genuit Iosiam.*

Iosias

11 Ἰωσίας δὲ ἐγέννησε * [τὸν Ἰακείμ. Ἰακεὶμ δὲ ἐγέννησε ιδ.] τὸν Ἰεχονίαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος

12 Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν Βαβυλῶνος Ἰεχονίας ἐγέννησε τὸν Σαλαθιήλ. Σαλαθιὴλ δὲ ἐγέννησε τὸν Ζοροβάβελ.

13 Ζοροβάβελ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀβιοὺδ. Ἀβιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐλιακείμ. Ἐλιακεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀζώρ.

14 Ἀζὼρ δὲ ἐγέννησε τὸν Σαδώκ. Σαδὼκ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀχείμ. Ἀχεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐλιοὺδ.

15 Ἐλιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐλεάζαρ. Ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησε τὸν Ματθάν. Ματθὰν δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ.

16 Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωσὴφ

τὸν

11 *Iosias autem genuit Iechoniam & fratres ejus, in deportatione Babylonica.*

12 *Post verò deportationem Baby-*
lonicam Iechonias genuit Sala-
thiel. Salathiel autem genuit
Zorobabel.
13 *Zorobabel autem genuit A-*
biud. Abiud autem genuit E-
liacim. Eliacim autem genuit
Azor.
14 *Azor autem genuit Sadoc. Sa-*
doc autem genuit Eliud.
15 *Eliud autem genuit Eleazar.*
Eleazar autem genuit Mat-
than. Matthan autem genuit
Iacob.
16 *Iacob autem genuit Ioseph*

virum

τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη
ἸΗΣΟΥ͂Σ ὁ λεγόμενος Χρι-
στός.

17 Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραὰμ
ἕως Δαβὶδ, γενεαὶ δεκατέσσα-
ρες· καὶ ἀπὸ Δαβὶδ ἕως τῆς μετοι-
κεσίας Βαβυλῶνος, γενεαὶ δεκα-
τέσσαρες· καὶ ἀπὸ τῆς μετοικε-
σίας Βαβυλῶνος ἕως τοῦ Χριστοῦ
γενεαὶ δεκατέσσαρες.

Lucæ

23 ΚΑὶ αὐτὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὡσεὶ ἐ-
τῶν τριάκοντα ἀρχόμενος, ὢν
(ὡς ἐνομίζετο υἱὸς, Ἰωσὴφ) τοῦ
Ἡλὶ,
24 Τοῦ Ματθὰτ, τοῦ Λευῒ, τοῦ Μελχὶ,
τοῦ Ἰαννὰ, τοῦ Ἰωσὴφ,

25 Τοῦ

virum Mariæ, ex qua genitus est Iesus, qui dicitur Christus.

17 *Vniversæ igitur progenies, ab Abrahamo usque ad David, progenies quatuordecim: & à David, ad deportationem Babylonicam, progenies quatuordecim: & à deportatione Babylonica, usq; ad* CHRISTVM, *progenies quatuordecim.*

Cap. III.

23 *ET ipse Iesus incipiebat esse circiter annorum triginta, existens (quum putaretur filius Ioseph)* [filius] *Heli.*

24 *Matthati, Levi, Melchi, Ianna, Iosephi,*

25 Τοῦ Ματταθίου, τοῦ Ἀμώς, τοῦ Ναούμ, τοῦ Ἐσλὶ, τοῦ Ναγγαὶ,

26 Τοῦ Μαὰθ, τοῦ Ματταθίου, τοῦ Σεμεῒ τοῦ Ἰωσὴφ, τοῦ Ἰούδα,

27 Τοῦ Ἰωαννᾶ, τοῦ Ῥησὰ, τοῦ Ζοροβάβελ, τοῦ Σαλαθιὴλ, τοῦ Νηρὶ,

28 τοῦ Μελχὶ, τοῦ Ἀδδὶ, τοῦ Κωσὰμ, τοῦ Ἐλμωδὰμ, τοῦ Ἢρ

29 Τοῦ Ἰωσῆ, τοῦ Ἐλιέζερ, τοῦ Ἰαρεὶμ, τοῦ Ματθὰτ, τοῦ Λευῒ,

30 τοῦ Συμεών, τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰωσὴφ, τοῦ Ἰωνὰν, τοῦ Ἐλιακεὶμ,

31 Τοῦ Μελεᾶ, τοῦ Μαϊνὰν, τοῦ Ματταθὰ, τοῦ Ναθὰν, τοῦ Δαβὶδ,

32 Τοῦ Ἰεσσαὶ, τοῦ Ὠβὴδ, τοῦ Βοὸζ, τοῦ Σαλμὼν, τοῦ Νασσὼν,

33 Τοῦ Ἀμιναδὰβ, τοῦ Ἀρὰμ, τοῦ Ἐσρὼμ, τοῦ Φαρὲς, τοῦ Ἰούδα,

Τοῦ

25 *Mattathiæ. Amosi, Naum, Esli, Nagga,*

26 *Maathi, Mattathiæ, Semei, Iosephi, Iudæ,*

27 *Ioannæ, Resa, Zorobabelis, Salathielis, Neri,*

28 *Melchi, Addi, Cosami, Elmodami, Eri,*

29 *Iose, Eliezeri, Iarimi, Matthati, Levi,*

30 *Symeonis, Iudæ, Iosephi, Ionanis, Eliacimi,*

31 *Melcæ, Mananis, Matthathæ, Nathanis, Davidis,*

32 *Iesse, Obedi, Boozi, Salmonis, Naassonis,*

33 *Aminadabi, Arami, Esromi, Pharesi, Iudæ,*

34 Τȣ̃ Ἰακὼβ, τȣ̃ Ἰσαὰκ, τȣ̃ Ἀβραὰμ, τȣ̃ Θάῤῥα, τȣ̃ Ναχὼρ,

35 Τȣ̃ Σαρȣ̀χ, τȣ̃ Ῥαγαῦ, τȣ̃ Φαλὲκ, τȣ̃ Ἑβὲρ, τȣ̃ Σαλὰ,

36 Τȣ̃ Καϊνὰν, τȣ̃ Ἀρφαξὰδ, τȣ̃ Σὴμ, τȣ̃ Νῶε, τȣ̃ Λαμὲχ,

37 Τȣ̃ Μαθȣσάλα, τȣ̃ Ἐνὼχ, τȣ̃ Ἰαρὲδ, τȣ̃ Μαλελεὴλ, τȣ̃ Καϊνὰν,

38 Τȣ̃ Ἐνὼς, τȣ̃ Σὴθ, τȣ̃ Ἀδὰμ, τȣ̃ Θεȣ̃.

34 *Iacobi, Isaaci, Abraami, Thare, Nachoris,*

35 *Saruchi, Ragavi, Phaleci, Heberi, Sala,*

36 *Cainanis, Arphaxadi, Semi, Noe, Lamechi,*

37 *Mathusala, Henochi, Maleleëlis, Cainanis,*

38 *Henosi, Sethi, Adami, Dei.*

Caput II.

DE

Lucæ, & Mosis concordia.

HActenus, *Genealogia Christi*, descripta. Ut autem propositam, examinis illius, telam (Deo duce) ordiamur, expendenda nobis, atque asserenda est illius, *cum Sacris literis consensio*. Utpote quum neque *Lucas*, in Patriarcharum progenie, cum Mose neque *Matthæus*, in regum enumeratione, cum aliis Prophetis, congruere videatur. Unde gravis exsurgit controversia.

Si quidem, in *Patriarchis* recensendis *Lucas* cap. 3. 36. Salam, Cainanis: & hunc, Arphaxadi filium, asserit. contra verò, Salachum, ab Arphaxado genitum Gen. 10. 24. tradidit Moses: & Propheta, 1. Chron.

Chron. 1. 18. Ac proprerea adversarii manifestam, inter eos, patere repugnantiam, contendunt.

Verum tamen, iniqua omnino, est exprobatio. Nam, ut Lucæ verba, sunt ambigua (quum, vel expositionem, vel relationem, indicent) ita *duplici responsione*, objecta contradictio diluitur. *Primum* enim verba Lucæ, τοῦ Σαλὰ, τοῦ καϊνὰν, tanquam synonyma, seu hominis unius duo nomina, intelligi possunt: ut, ad nomen Salæ, alterum Cainanis, expositionis gratia (per Appositionem grammaticam) subnectatur. Ut quemadmodum Rom. 2. 4. χριστοῦ τοῦ κυρίου, *Christi Domini*, hoc est, qui Dominus: ita Salę, Cainanis, hoc est, qui Cainan, dicatur: ne scilicet quispiam, cum vulgo, LXX. interpretes secutus, binominē Salachum, à Cainane diversum, existimaret.

Quo modo, in recensione Apostolorum, Marcus cap, 3. 13. Thaddæum accenset: Matthęus verò binominem indigitans, ait, *Lebbæus dictus Thaddæus*. Qua interpretatione posita, oppositæ ratiocinationis *Antecedens*, nempe Salam, à Luca, Cainanis filium, affirmari, confutatur.

Licet enim verba illa præmissa, τȣ̃ Σαλᾶ, & similia, sine Appositione ac relatè (τȣ̃ scilicet ὑȣ̃ filii Salæ) sint intelligenda, non propterea tamen necesse est, ut, cum additur τȣ̃ καϊνὰν eodem modo capiatur. Quoniam voces ac phrases, Sacrarum literarum, quæ perse, bifariam (ut hoc in loco) intelligi queunt, non semper, frequentiori usu; sed, prout subjecti cōditio, & Scripturę analogia flagitat, explicandæ. Quę interpretationis norma, communi Doctorum hominnm consensu, & reipsa

(in

(in cujus veritatem aliàs impingeretur) & infinitis pene exemplis, adeo eſt illuſtrata, ut quaſi radiis ſolaribus deſcripta videatur, & in hac ipſa quoque genealogia reluceat Quippe quum, ad vocem τȣ͂, in reliquo illius corpore, intellecta vox filii, propriè accipiatur: in calce tamen genealogię impropriè ac per metaphoram (quum Adamus Dei, recenſetur) uſurpari certiſſimũ eſt. Ideoque hac prima via, diſſenſionis objectæ exprobratio, convellitur.

Deinde etſi, prior hæc interpretatio, deeſſet, alteraque, quæ vulgò recepta (nempe τȣ͂ καϊνὰν Cainanis ſupple filii: ut relatio ſit filii, ad patrem) ſola valeret; *Objectionis* tamen *Conſequentia*, ſua infirmitate collaberetur, & Lucæ, cum Moſe, conſenſus perſtabit. Nam licet aliqua,

 in ver-

in verbis, sit diversitas, reipsa tamen, omnino conveniunt. Nam in genealogiis interdum, præterito filio, nepos avo subjicitur: ut 1. Chron. 4. 1. inter Churem avum, & nepotem Schobalum, Calebus secundus (pater Schobali 1. Chron. 2. 50.) omittitur Sicut in Aprocrypho 4. Ezræ cap. 1, 2. in genealogię Ezræ repetitione, inter Azariam & Merajothum, sex nomina (ut è 1. Chron. 6. 7. 8. 9. liquet) prætermissa, apparet. Ita etiam Arphaxadus Salachum, ut avus, per filium Cainanum, mediatè: Cainan verò eundem, ut pater proximè generavit. Ac priori modo, Moses: posteriori verò Lucas, consentaneè intelligetur.

Sed nova rursus, eaque *duplex*, emergit *difficultas*. *Prima* est, quòd quum, rem istam, prætereat Moses,

quanam

quanam ratione, eam Lucas, cognoscere, potuerit? & quid ipsum, ad explicandum, commoverit?

Cognoscere, inquam, potuit, primùm opinione verisimili, ex prisca majorum traditione: cujus, in LXX. interpretum versione (licet, in annorum numeris, mirificè vitiata) luculentum extat indicium. Deinde certa, per Spiritus sancti revelationem, scientià percepit: ejusdemque jussu, genealogiæ inseruit.

Cujusmodi conspicua, in Veteri & novo Testamento, exempla, comparent: in quibus nonnulla, à Mose præterita, nihilominus referuntur. Nam 1. Chron. 7. 21. *cades filiorum Ephraimi*, narratur: quæ, apud Mosem, in historia eorum, minimè reperitur. Similiter, *Iannes* & *Iambres*, magorum (qui Mosi in Ægypto, restiterunt) nomina, à Paulo Apostolo,

2. Tim.

2.Tim. 3. 8. recensentur. Quę sanè, non è Mosis historia (in qua nulla, eorum nominum, fit mentio) sed ex antiqua traditione (ut ex Chaldæa, quæ Jonathani adscribitur, paraphrasi Exod. 7. patet) potuerunt ipsi esse cognita: & Spiritus Dei instinctu ac gubernatione, certò patefacta ac stabilita. Quibus etiam modis, Iudas versu 14. & 15. *Henochi Prophetiam* (nullis Prophetarum libris memoratam) percepit, & posteritati, sua Epistola, Deo inspirante, commendavit. Quare absonum non est, si Lucas Cainanem, à Mose olim præteritum: non solùm Spiritus sancti patefactione cognoverit; sed etiam ductu illius, Arphaxadi filium declararit. Neque hoc loco curiositati laxandę sunt habenæ, ut inquiramus, quid causæ sit, cur ea, quæ à Mose, aut prioribus Prophetis, in narratio-

narratione ſunt omiſſa, à poſteris, Prophetis, aut Apoſtolis, deſcribantur? quia & placitum Dei, & ſapientia illius inſcrutabilis, in hujuſmodi tractationis modo, ad ora mentemque coercenda, & modeſtè acqueſcendum, ſufficiunt. Verùm hoc primo, jam remoto: *alter* ac gravior, inde oritur, *ſcrupulus*: quod, hæc Lucæ narratio, ipſi naturæ (uti obtendunt) adverſetur. Nam quum Arphaxadus, natus annos triginta quinque, Salachum genuerit, Gen. 11. 12. qua ratione, avus illius eſſe potuit? optimè inquam. Quamvis enim matrimonia, priſcis ac primis illis temporibus, tardius contrahi ſolerent, quidni ferre potuit natura (multò ſanè, quam noſtra tempeſtate, vegetior) ut Arphaxadus citius conjugatus, anno genuerit decimo octavo Cainanem: & Cainan, decimo

cimo-ſeptimo Salachum; atque ita anni triginta quinque Arphaxadi, compleantur? Quumque Deo ſecundante, præter morem ſupraque vires naturæ, tum temporis ordinarias (Gen. 17. 17.) Booz, Obed, Iſai, filios ſuos tardius, minimum centum annos nati, ſinguli genuerint (ut Chronologia ſacra demonſtrat) an mirum videbitur, ſi viribus naturæ idoneis inſtructi, ſed conſuetudine citius, Cainan & Selachus, conjugati, prolem procrearint?

Non enim hic opus eſt, iſta Lyrani conciliatione, qua ait; *Ad concordiam hujus, poteſt dici, quod iſte Cainan, fuit Pater Sala legalis, ſive adoptivus: Arphaxad verò pater naturalis. Quaſi ſcilicet ſenſus eſſet, qui Sala fuit Cainani, & fuit Arphaxadi, filius.*

Quippe ea, quam attulimus explicatio, neque Scripturæ, neque naturæ,

turæ, adverſatur. Ideoque hoc modo propoſitum initio nodum, malim tutò ſolvere, quàm (nulla urgente neceſſitate) vitii alicujus, in genealogiæ verbis, agnitione, vel rigidè ſecare: vel arctius etiam conſtringere. Quaſi ſcilicet error aliquis, vel deſcriptorũ culpa, eſſet commiſſus, (ut M. *Flaccus Illyricus in Gloſſa, Kemnitius c. 3. in Harmonia Euan.* & *Ægidius Hunnius, Prælect. in Gen. 10. Beza, Annot. Luc. 3. Paræus, Comment. Gen. 10. Piſcator, Analyſ. Luc. 3.* cenſent) vel ab ipſo Luca, non approbatione, ſed conceſſione quadã hiſtorica, admiſſus: ut, poſt *Cajetanum, Annot. Luc. 3. reſp. 1. D. Iunius Parallelis Sacris* exiſtimavit. Quod verò Cajetanus textum Hebræum, qui jam extat, mancum, ſed Græcum LXX. interpretum, integrum, ſecunda reſponſione conjicit, illud viro erudito, &c

to, & plurimorum, interpretationis Græcæ, errorum non ignaro, indignissimum. Optarim etiam viros illos reverendos, optimeque de Ecclesia Christi, Sacrarum literarum illustratione, meritos, penitius rem istam considerasse atque expendisse diligentius! Nec enim dubito, quin, malè exauctoratam Cainanis vocem, sine difficultate, retinuissent.

Nam, quod clariss. *Beza* ait, Luc. 3. 36. *Filii Arphaxad* τοῦ Ἀρφαξὰδ] *Ante hoc nomen, legitur* τοῦ Καϊνὰν *quod non dubitavi expungere, secutus auctoritatem Mosis, Gen. 11. 12. & mei vetustissimi codicis*: illud, inquam nec satis reverenter factum: nec firmis rationibus munitum. Quia major reverentia Scripturæ debetur; quam ut ei falcem, adeò facilè immittamus: quum δεύτεραι φροντίδες, citra mutationem, potuissent tandem

ctem satisfacere. Nam ut locum Matth. 1. 11. quem initio (codicem unum atq; alterum antiquum secutus) mutarat, tandem, in postrema editione, re melius perpensa, pristinę integritati, restituit: ita & hoc loco potuisset, recta ratione, accuratius subducta, nihil expungendum, judicare. Nam nec Mosis auctoritas (ut antea ostendimus) Cainani obstat: nec unus ille (quem vetustissimum vocat) codex, tantę videtur esse antiquitatis, ut reliquis omnibus, & priscis patribus, sit conferendus, nedum præferendus: neque tantæ sinceritatis, ut fidem, prę cęteris, mereatur. Quis enim non videat, codicem illum, adeo laudatum, in hac ipsa genealogia, imperito conciliandi studio, ab homine aliquo temerario, magna ex parte, depravatum. Cujus rei luculentum, ac fœ-

ac fœcundum, prodit xemplum; ipsemet D. Beza Luc. 3. 23. Quippe resectis omnibus, inde à Iosepho, ad Davidem, positis à Luca nominibus, in eorum locum, diversa, ac longè pauciora (perversa Matthæi imitatione) per Matthanem, ad ipsum Salomonem, assurgendo (ut imperitioribus imponeret) supposuit. Quę memorabilis, & ignota universæ antiquitati, corruptela ac perfidia, fidem huic codici, non immeritò derogat.

Ac licet *Hieronymus* (quod d. *Pareus*, in suis ad Genesin commentatariis, urget) in Quæstionibus suis, in Genesin, Cainanis non meminerit, perparum refert. Meminit enim alibi, non obscurè, Epistola nimirum ad Damasum; *Ajunt*, inquit, *ab Adam usque ad Christum generationes septuaginta septem. Lege Lucam Euangelistam, & invenies, ita esse, ut dicimus*

dicimus. Idemque observat, Hieronymo coætaneus, *Augustinus*, de consensu Euangelistarum, lib. 2. cap. 4. *Ideo* (inquit) *& in eo numero, qui est penes Lucam, & ipse Christus, à quo incipit enumeratio, & Deus, ad quem pervenit, connumerantur, & fit numerus septuaginta septem. quo significatur, omnium, prorsus remissio & abolitio, peccatorum.* Et quæst. Euangelicarum lib. 2. cap. 4. *Septuaginta* (inquit) *septem personæ, secundùm generationes, quas Lucas secutus est, inveniuntur.* Et contra Faustum Manichæum lib. 3. c. 4. *Numerus autem generationum, secundùm Lucam, qui in Baptismo Domini commemoratur, ad septuaginta & septem, perveniat &c.* Hæc ille. Atqui, deme Cainanis nomen, numerus ille, non constabit: ideoque, in eo, fuit recensitum.

Qua in re *Gregorius Nazianzenus*,

Hiero-

Hieronymo(discipulo suo *Hier. Descrip. Ecclesiast. c. 12. 7.*)& Augustino, *Oratione 44. in sanctam Pentecosten*, præluxit: ubi de Christo, novo Adamo. sic ait; *Qui juxta retrogradam Lucæ descriptionem, à veteri, & sub peccato constituto, Adamo, septuagesimus septimus, numeratur.* Et ante Nazianzenum *Epiphanius*, in compendiaria *Oratione, de fide Catholica*, libris contra hæreses, subnexa, Gr. pag. 456. Lat. 146. *Catalogus* (inquit) *numeri infertur, usq; ad Christi adventum. Etenim ab Adam, usque ad Noë, transierunt generationes decem: & à Noë, ad Abraham, aliæ decem: ab Abrahamo verò usque ad Davidem, generationes* XIV. *à Davide verò, ad captivitatem, generationes quatuordecim. Vt sint ab Adamo, usque ad Christum generationes sexaginta duæ.* Hæc ille in numeris ab Adamo ad Davidem, Lucam: à

Davide

Davide ad Christum, Matthæi (cujus meminerat) compendium sequitur. Ac Cainanem, in secunda decade, complectitur: alioqui ea, non constabit.

Ubi obiter etiam decas secunda, in Latina versione Bezæ mutilata, è Græco (ut fecimus) supplenda. Ideoque minus aptè de Cainane à D. Parço concluditur; *His rationibus, non dubiè ostenditur, aliquanto post Hieronymi tempora, quocunque modo, in codices Græcos* (L x x. interpretum, & aliorum, intelligit) *& Lucam, irrepsisse.* Neque fortiter satis eruditus scriptor, *Beda*, in Lucam aït; *Neque in Genesi, neque in Verbis dierum, invenitur; sed Arphaxad, Sela vel Sale, filium, nullo interposito, genuiße perhibetur. Sic enim habes; Porro Arphaxad vixit triginta annos* (librarii error videtur, ac corrigendus *quinque &*

que & triginta annos) & genuit Sale. Itemque in Paralipomenon; Arphaxad autem genuit Sala: qui & ipse genuit Heber. Scite ergo, beatum Lucam, hanc generationem, de septuaginta interpretum editione, sumpsisse, vbi scriptum est, quod Arphaxad, centum triginta quinque annorum, genuerit Cainan: & ipse Cainan, cum centum triginta fuerat annorum, genuerit Sela. Sed, quid horum sit verius, aut si utrumque verum esse possit, Deus noverit, Hæc Beda: cujus dubitationis ratio, jam satis discussa. Atque hactenus, de *Luca* & *Mosis*, in *Patriarchis* recensendis, consensione.

CAP.

CAP. III.

De Matthai & Prophetarum, convenientia prima, in Regibus.

AD *reges* verò quòd attinet, *Matthaum* oppugnant adversarii, & in eornm recensione, à *Prophetis discrepare, duobus* (sed non ejusdem ponderis) *argumentis*, demonstrare conantur.

Prius enim, ac lèvius, in eo situm est, quod ille cap. 1. 8. Oziam, Jorami: Sacra verò, ex adverso, historia ipsum, Amaziæ filium, 2. Chro. 26. 1. affirmet. Sed hoc, minoris est momenti, & ab eruditis, rectè solutum. Siquidem hæc duo, quę inter se committere conantur, diversa sunt; non adversa. Amazias enim Oziam (Azariam quoque nomina-

tum, 2. Chro. 15. 7. cum 30) genuit tanquam pater, proximè: Joramus verò, ut abavus, per pronepotem Amaziam, remotè 1. Chron. 3. 11. 12. Quo modo posteri, non solùm patrum suorum, sed avorum etiam, filii passim, in Sacris literis, nuncupantur. Quod autem Matthæus tres reges interpositos, omittat, nulla id factum est historiæ læsione, sed opportuno, ad memoriam (in tessaradecadum Matth. 1. 17. concinnitate) juvandam, compendio.

Alterum verò, de regibus, Iosia & Iechonia, argumentum videtur gravius; ac majori difficultate, non paucos, melioris notæ, interpretes, conturbavit. Matthæus enim versu 11. ait; *Iosias verò genuit Iechoniam, & fratres ejus, in deportatione Babylonica.* contra verò Propheta 1. Chro. 3. 16. Iechoniam, Iehojakimi filium, asse-

tum, asserit: unde dissensionem eorum, liquere objectant.

Cui difficultati bifariam, à priscis posterisque theologis, occurritur. Quidam enim, *Antecedens* illius: alii verò *consequentiam*, pernegant.

Antecedens quidem, quod ea, quæ obtenditur, non sit genuina Matthęi lectio, ob verborum illorum, in vulgatis exemplaribus, mutilationem: qua contigit, ut una, à Matthæo, inter Iosiam & Iechoniam, posita generatio, succedente descriptorum vitio, sit prætermissa. Idque, ex eo demonstrari, censent, quod, in hac genealogia, ab Euangelista (ut ipsemet versu 17. concludit) à Davide, ad Babylonicam transmigrationem, generationes quatuordecim, & inde, ad Iesum Christum, totidem sint recensitę: Ideoque totidem, in recta lectione, contineri.

Neque enim ullo modo verisimile est, quenquam sanæ mentis, extitisse scriptorem, nedum Euangelistam, qui in hujusmodi paucorum nominum colligenda (non dicam describenda) summa, potuerit hallucinari. Atqui, si vulgata illa lectio valeret, in alterutra (secunda videlicet, aut tertia) tesseradecade, una generatio, ad numeri integritatem, perspicuè desideraretur. Quę quum, vetusto librariorum errore, sit rejecta, ea rursus, non levi conjectura, aut codicum, incertæ fidei, lectione, sed ex Matthęi (rationem numerorum rectè subducentis, & ita, Dei providentia, corruptelæ occurrentis) manifesto indicio è Sacra historia, in pristinum locum, restituenda.

Ac propterea aliam pleniorem ac genuinam lectionem proferunt; sed, reipsa

reipsa convenientes, nominum varietate, discrepant.

Quidam enim, hac ratione, in accuratis, hujus Genealogiæ, exemplaribus, post illa verba, *Iosias autem, genuit Iechoniam*, legendum censent; Ἰεχονίας δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰεχονίαν. *Iechonias autem genuit Iechoniam*: quod videlicet Ioakimus, filio suo Iechoniæ, fuerit etiam cognominis. Quæ sententia, ab *Epiphanio* (hæresi octava, contra Epicuræos) proponitur. *Quamvis* (ut rectè ait Beza) *in ipsa recensione, patrum & filiorum (nisi, quod arbitror, corruptus est codex) hallucinetur.* Suam autem *Epiphanius* sententiam, hac ratione, comprobat; *Et nemo* (inquit) *de hoc ambigat, imo potius miretur, exactam rationem, hoc loco, utiliter studiosis expositam, qui, Christianæ doctrinæ gratia, sincera exemplaria, contingere volunt. Qui sanè*

statim, cum utilitate, benevoli esse cogentur, ubi lucrati fuerint dictum hoc, quod à quibusdam, indoctis rerum Euangelicarum, ad ambiguitatem, velut emendandi gratia, deletum est. Nam quum Sanctus Matthaeus, trifariam enumeret generationes, & ab Abraham, usque ad David, recenseat quatuordecim generationes: duo priores numeri, clari reperiuntur, nullum defectum habentes: ad Iechoniam enim tempora continent. Verum tertius numerus, non item, quatuordecim generationum, reperitur (ut, iuxta successionem nominum, complementum habeat) sed decem & trium. Nam aliqui Iechoniam, cum altero Iechonia, reperientes, numerum duplicatum, esse putaverunt. Non erat autem duplicatio; sed numerus clarus. Ex nomine enim patris, filius nominatus fuit, Iechonias Iechonia. Itaque detracto, pro pietatis studio, uno nomine,

mine, ex ignorantia, defectuosum fecerunt propositum argumentum, juxta numeri, quatuordecim nominum, promissionem, & multi experimenti habitum, corruperunt. Hactenus Epiphanius, *& restituta lectionis primus modus.*

Alter verò est hujusmodi, Ἰωσίας δὲ ἐγέννησε τ̀ Ἰακείμ. Ἰακεὶμ δὲ ἐγέννησε τ̀ Ἰεχονίαν. *Iosias autem genuit Iakim. Iakim autem, genuit Iechoniam.* quę lectio, & sacrę 2. Reg. 26. 6. historiæ, consonat: &, antiquorum exemplarium fide, stabilitur.

Primùm enim *Iacobus Faber Stapulensis*, scriptor eruditus, postquam Christi genealogiam, ad Matth. 1. hac serie, produxisset, subjicit; *De hac, locutus videtur, & sacer Hieronymus. Estque omnium numerus, XLII. Hac quoque habetur, ex vetusto arche-*

typo Græco: ubi Ioakim (qui nobis deest) vicesimo octavo loco, ponitur. Et hæc tessaradecadum ordinatio, cum ex antiquis, tum ex 1. Par. 3. desumpta, magis veritati, & menti Euangelista, congruere videtur. Hactenus Faber. Cujus archetypo, manuscriptus atque antiquus codex Græcus decimus quartus, in Græca Novi Testamenti, majori forma, à *Roberto Stephano*, anno M D L. editione adhibitus, & ad oram hujus versus citatus, accedit: ut cap. 1. proposuimus. Quam etiam lectionem, in ipso genealogiæ contextu, *Henricus Stephanus*, in accuratissima sua, Novi Testamenti Græci, anno M. D. LXXVI. editione, expressit.

Quemadmodum, hac in re Parisiis. *Simon Colinæus*, anno M. D. XXXIV. sua industria (nisi quod, pro Ἰακείμ, plenius, cum Stapulensi, habet

Ἰωακείμ.

Γεωχεὶμ) antecessit. Utramque verò, cum Epiphanii (nisi potius sit Hieronymi, de quo postea) tum Fabri, lectionem (quasi simili, inter se, probabilitate nixam) præclarus ille theologus, *Martinus Bucerus*, ancipiti licet sententia, comprobavit. Sic enim ad Matthæi cap. 1. 17. ait; *Secunda tessaradecas, incipiens à Salomone, in Iechonia finitur. Quem, nisi repetas, & caput constituas tertia, ea non habebit generationes quatuordecim. Unde duos Iechonias, hoc est, patrem Iojacim, & filium Iojachin (qui vocatus, Iechanja) fateamur oportet: aut quòd, scriptorum vitio, pro Ioacim, patre Iechanja, irrepserit Iechonias: ut eodem, & pater, & filius, nomine legantur. Nam Faber Stapulensis (eruditione & pietate, venerandus senex) meminit hoc loco, ex veteri quodam archetypo Graeco, ubi nos*

Iechoniam habemus, legi Ioacim &c. ita, si posteriorem Iechoniam, filium prioris intelligas; constabit & hac tertia tessaradecas, habens suas generationes quatuordecim: sive hic Iechonia nomine, vocatus fuit, sive irrepsit id nominis, pro Ioacim. Pater enim, secundam tessaradecadem finiet: & filius, tertiam incipiet. Hactenus Bucerus. Eandem etiam, Fabri & codicis Roberti Stephani, lectionem, *biblia Gallica postrema*, & *Germanica Piscatores*, & priores *Bezæ*, *Novi Testamenti, editiones*, tanquam genuinam, expresserunt: & in sua Harmonia, cum *Calvinus*, tum *Kemnitius*, verisimilem censuerunt. Atque hæc de *primo Responsionis modo*, qui, in *negatione Antecedentis*, consistit.

Quo modo, rejecta illa, quæ objicitur lectione, tanquam scriptorum

vitio

vitio depravata, Mathæi veritas, illæsa conservatur.

Alter verò *modus*, concesso Antecedente, agnitaque ea, quę opponitur, vulgoque extat, lectione, *Consequentiam*, tanquam infirmam, sed diversa sententia, negat. *Quidam* enim utrimque, & versu 11. & 12. Jechoniam intelligi, & à Josia, ut avo, mediatè genitum, dici: & quasi in angulo constitutum (ob duplicem conditionem, regiam, ante transportationem, & post eam, privatam) pro duplici genere, censeri statuunt. Quæ opinio, est *Augustini*, De consensu Euangelistarum, lib. 2. cap. 4. & Quæstionum Euangelicarum, lib. 2. cap. 1. Sic etiam, *vetusti auctoris*, in Matthæum, *homilia Latina*, Chrysostomo adscriptæ. Sed hanc opinionem Matthæi, de numero genera-

tionum, cap. 1. 17. definitio, non admittit. Siquidem, nominis & hominis unius, repetitio, generatio duplex, dici non potest.

Alii igitur accommodatius, eodem Iechoniæ nomine homonymo, duos diversos homines, designari, censent. Ut Iechonias, priori loco, sit pater, nempe Ioacimus: posteriori verò, filius ipsius, Iechonias dictus. Ideòque hæc verba, & cum sacra historia, & cum tessaradecadum, versu 17, supputatione, ad amussim conveniunt. Quę sententia, est *Ambrosii*, in Luc. 3. & *Hieronymi*. Quam *Lyranus* sequitur, & in Annotationibus suis, proponit *Erasmus*, & *Beza*, in postrema, Annotationum Novi Testamenti, editione (priori sua sententia ac lectione ingenuè repudiatâ) similiter recitat ac probat, quum ait, omnium

omnium autem appositissimè, Hieronymus in hunc locum; *Sciamus* (inquit) *Iechoniam priorem, ipsum esse, quem & Ioakim: secundum autem filium, non patrem. Quorum prior per K. & M, & sequens, per CH & N, scribitur. Quod, scriptorum vitio, & longitudine temporum, apud Græcos Latinosque, confusum est.* Hæc ille rectissimè. Quibus Bezæ verbis illustrandis, addi potest consentanea *Hieronymi*, è *Commentariis* in *Dan.* cap. 1. sententia; *Et ob hanc* (inquit) *causam, in Euangelio, secundùm Matthæum, una videtur deesse generatio: quia secunda τεσσαρεσκαιδεκὰς, in Ioakim, desinit, filio Iosiæ: & tertia incipit à Ioakin, filio Ioachin. Quod ignorans Porphyrius, calumniam struit Ecclesiæ, suam ostendens imperitiam: dum Euangelistæ Matthæi, arguere nititur, falsitatem.*

Hæc ille. Eamque, post Bezam, aliosque pios & eruditos theologos, *Benedictus Aretius*, sententiam, sibi arridere, Commentariis in Matthęi cap. 1. profitetur. Atque hæc quoque, de *altero*, *Responsionis* ac conciliationis, *modo*, disseruimus. Uterque enim (nimirum sive, objectionis propositæ, Antecedens: sive Consequentiam, rejiciamus) verisimilis est, & Apostolum perspicuè, ab objecto falsi crimine, vindicat, ac tuetur.

Neque sanè video, quomodo alterutrum, solidè queat confutari: idque plenius ac planius, ex eorum, quæ opponuntur, examine penitiori, elucebit.

Nam, quod Beza, primum illum (quem initio probarat) modum quo, legendum statuitur; *Iosias autem genuit Ioakimum. Ioakimus*

autem

autem, genuit Iechoniam, & fratres ejus &c.) cum Historiis sacris, minimè congruere, censet: quod hæ, nullos Iechoniæ, Ioakimi filio, fratres attribuant: illud aliquam, prima fronte (si quorundam 1 Chron. 3. 16. versionem audiamus) veri speciem prætendit; sed, liquida veritate, destituitur. Quandoquidem contrarium, ex eo loco, non obscurè, colligi potest: ut D. Piscator etiam rectè judicavit. Idque ipsa historiæ verba (per ellipsin copulæ, &, reddenda) demonstrant; *Filii verò* (inquit) *Jehojakimi Jechonia filius ejus*: (&) *Tsidkiu filius ejus*. Nam, si Jehojakim habuit filios: ergo Iechonia filius ejus, habuit fratres, aut saltem fratrem; Tsidkiam (nimirum juniorem, patruo suo, 1 Chron. 3. 15. cognominem) & posteros illius

(qui

(qui licet in sacris literis, quòd pater ipsorum, non esset primogenitus, pro more reticeantur) fratrum etiam nomine, consueta usurpatione, continentur. Quemadmodum Abrahamus, se, fratrisq; sui filium, Lothum, Gen. 13. 8. *fratres*, nominat : ob communem Therachum patrem, licet dispari gradu : primo quidem, Abrahami ; secundo verò, Lothi, cujus erat avus, Gen. 11. 31. Similiter Jechonias ; non solùm Tsidkiam habuit fratrem, ut ex eodem patre, eodem gradu, ortum; sed etiam filios ipsius, tanquam patruus : ut pote, ab eodem patre Ioakimo, sed inæquali gradu, prognatos.

Quare proposita, sententiæ Matthæi, in integrum restitutio, permanet verisimilis, & retundendis, adversariorum Euangelii, calumniis, opportuna;

opportuna; non tamen (ut *Piscator* appellat) necessaria. Utpote quum, sine illius subsidio, ex altera, cum Hieronymo, explicatione, non incommoda conciliatio instituatur.

Idque ex duarum, quę occurrunt, *difficultatum* discussione, constabit. *Prima* est, sumi quidem ab Hieronymo, Ioakimum, filio suo Iechoniæ, fuisse cognominem; sed non probari. *Altera* est, quòd hoc modo, genealogiæ catena, pręter Scripturæ morem, indignè dissolvatur: si connexio illa; Ioakimus verò, genuit Iechoniam, desideretur. Quæ ratio, tanti est momenti, ut Epiphanium (sicut antea ostendimus) commoverit, ut verba illa; *Iechonias verò, genuit Iechoniam*, ab indocto aliquo homine, emendandi studio, deleta, &c. ad integritatem loci, restituenda, asseruerit.

Veruntamen,

Veruntamen, si accuratius scrutari lubeat, rem utrinque, in vado esse, comperiemus.

Primùm enim, quum reges Iudæorum, non pauci (pro gentis suæ more) fuerint binomines, aut etiam trinomines: quid vetat, quominus Ioacimus (licet Eliacim quoque 2. Reg. 23. 34. dictus) commune insuper, cum filio suo Iechonia, habuerit nomen: idque Matthæo, per Spiritum Dei, mentem calamumque, imbuentem ac dirigentem, innotuerit? Præsertim quum similia, in prima Lucæ, cum Mose, concilatione, à nobis proposita sint exempla.

Deinde insolens non est, ut, in genealogiis interdum, connexio laxetur, & ita generatio, quodammodo innuatur potius, diversi nominis indicio; quàm exprimatur. Siquidem

dem illustria illius, in Sacris literis, extant documenta : ut, ex primo Chronicorum libro, apparet. Postquam enim cap. 3. 17. dictum est, *Salathiel, filius ejus*, omissa connexione hac; *Filii verò Salathielis*, subjicitur, *Et Malchiram, & Pedaja* &c. quod, ab eruditis Hebræorum magistris, observatum : ut *David Kimchi*, ad illa verba; *Omnes* (inquit) *illi filii Salathielis : quod, compendiosa via, complectitur. Neque ait, Et filii Salathielis : quia res intelligebatur, quod recenseret patrem, & filios ejus omnes.* Hæc Kimchi.

Ideoque non est *μέγα λίαν ἅλμα* (ut *Piscator* censuit) quod clarissimi viri, *Tremellius* & *D. Iunius*, sua interpretatione ac paraphrasi, eo modo declararunt. Præsertim quum Scriptura, disertè, in Salathielis posteritate describenda (ut postea apparebit)

apparebit) patrocinetur, Sed, ne dubitationis ullius amplius sit locus, idem clarissimè, duobus aliis, ex 1. Chron. 6. exemplis, demonstratur. Postquam enim, in filiorum Ceathi, genealogia, versu. 24. dictum esset; *Tachath, filius ejus, Uriel, filius ejus, & Schaul filius ejus*, cœpta ac consueta negligitur connexio, nempe; *Et Elkana, filius ejus.* Sequitur enim, versu 25.; *Et filii Elkana, Hamasai.* Similiter versu 27, *Eliab, filius, ejus, Ierocham, filius ejus, Elkana filius ejus*: omittitur connexio ista; *Schemuel filius ejus*: ut sequentia ostendunt. Additur enim versu 28, *Filii verò Schemuelis, primogenitus Vaschni &c.* Ideoque insignes illi (quorum modo meminimus) interpretes, paraphrasi sua, claritatis causa, utroque loco, connexionem suppleverunt. Utque connexionis,

connexionis, utraque interruptio, ex reipsa (uti jam ostendimus) elucet: sic etiam, ex repetita, & ordine retrogrado, plenius connexa, in sequentibus, versu 33. & 36, genealogia, manifestè convincitur. Ubi & illud, obiter observandum, quum non pauci, in hac genealogia recensiti, fuerint binomines, in repetitione illius, prius nomen, cum altero; in plerisque, permutatum. Adeo ut inde, nominis Ioacimi, cum Iechonia synonymo (de quo ante disseruimus) commutatio, minus insolens videri debeat.

Quare, etiam hac ratione, sarta tectaque esse poterit Hieronymi, sine lectionis Matthæi mutatione, responsio. Quæ sibi (ut videtur, ob simplicitatem, & lectionis illius, quæ frequentissima est, conservationem) primas vendicat: altera

verò

verò, commoda ratione, secundas. Utile enim est (ut alicubi rectè monet Augustinus) diversas, ac probabiles, unius loci controversi, expositiones concurrere, ut eo fortius, adversariorum tela retundantur: & imperitioribus, uberius satisfiat. Idque, in hujus difficultatis discussione, mediocriter factum, speramus.

Nam scrupulus ille reliquus, qui, ex illis verbis, ἐπὶ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος *in transportatione Babylonica*, concipitur: ab eruditis interpretibus, satis commodè est sublatus.

Quum enim *objicitur*, eam orationem, cum historia sacra, non convenire: ut quæ, secundùm Dei promissionem 2. Chron. 34. 28. Iosiam, aliquot annos, ante captivitatem Ioiakimi 2. Reg. 24. 1. obiisse

obiisse commemoret: ideoque in captivitate genuisse, verè dici non possit: illud (inquam) opportuna constructione, diluunt. Quod videlicet, vox ἐπὶ *in*, non ad verbum remotius, *genuit*, sed ad proximum, *fratres ejus*, trita pronominis, τοὺς, & verbi substantivi, ellipsi, hoc modo referatur, τοὺς γεγονότας ἐπὶ τῆς μετοικεσίας, qui fuerunt, in deportatione Babilonica: seu, tempore illius: ut Beza, D. Iunius, & Piscator, eruditè observarunt.

Veruntamen, quid si etiam, quod obtendunt, obtinerent adversarii, ea verba, non aliò, quam ad vocem, *genuit*, referri oportere, Matthæum non læderent: quum, alia interpretatione, succurri queat. Nam licet vox ἐπὶ, cum Genitivo juncta, sæpius voci *in*, cum Ablativo, Latinis, respondeat: frequenti tamen antiptosi

antiptosi (non secus atque si Accusativum regeret) pro εἰς sive ἐς *in* & *ad* (cum quarto casu) usurpatur. Quemadmodum ad illustre illud Homeri Iliados γ versu 5, de gruibus, exemplum; πέτονται, ἐπ' ὠκεανοῖο ῥοάων *volant ad oceani fluenta*, Eustathius monet, vocem ἐπὶ eodem sensu, maximè apud historicos, usitatam. Nec immeritò: ut *Herodotus* & *Thucydides*, historiarum principes, demonstrarunt. Ille quidem edit. H. Steph. l. 1. pag. 1. ἀποπλέοντες ἐπ' Αἰγύπτου *Abnavigantes in Ægyptum*, & pag. 25. ἐπὶ κναφήϊου ἕλκων *in officinam fullonis trahens*. Et lib. 2. pag. 58. ἐπ' Αἰθιοπίης item ἐπὶ Συρίης *ad Æthiopiam: ad Syriam*, &c. Hic verò, edit. Steph. l. 1. pag. 12. & 19. ἀνεχώρησαν ἐπ' οἴκου *domum versus*

verſus reverſi ſunt: cui ſimile pag. 18. & 29. & 36, ubi ter occurrit. Et pag. 20. ἀφικνοῦνται ἐπὶ Θράκης *perveniunt in Thraciam*. Quæ conſtructionis ſignificatio, apud Euangeliſtas frequens: ut Johan. 6. 21. ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς pervenit ad terram: & 21. 11. εἵλκυσε ἐπὶ τῆς γῆς traxit ad terram: & quod Luc. 8. 6. ἐπὶ τὴν πέτραν: illud ver. 13. eodem ſenſu repetitur; ἐπὶ τῆς πέτρας in (vel ſuper) petram: ſic Mar. 4. 31. ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς quum ſeminatur in terram: Lucæ 13. 19. exponitur, ἔβαλεν εἰς κῆπον jecit in hortum. & Mar. 14. 35. ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς idem, quod Matt. 14. 8. ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν, cecidit in terram. Sic ἐπὶ cum genit. & cum accuſat. eodem ſenſu; Apoc. 7. 1.

& 14, 15. 16. & 2. 26. cum. 13. 7. Sensus igitur, hoc loco, Matthæi esse poterit, quòd *Iosias*, *Iechoniam* (nempe seniorem, hoc est Ioakimum) *genuit*, non in transportatione; sed *in*, sive ad, *transportationem Babylonicam*: ut ita, non tempus generationis, sed consecutus atque observandus, tristis geniti eventus, indicetur. Aut (quod *Tremellius*, ad Syrum Matthæi interpretem, monet) ut vox *in* pro sub, vel *circiter*, accipiatur: hoc est, quum, deportatio illa, immineret: ut etiam *Lyranus* exponit. A quo sensu, vocis ἐπὶ, pro *ad* usurpatæ, significatio non abludit: ut Joh. 21. 1. ἐπὶ τῆς θαλάσσης ad mare Act. 25. 10. ἐπὶ τοῦ βήματος ad tribunal: & ver. 26. ἐφ' ὑμῶν ad vos: ἐπὶ σοῦ ad te.

Quibus,

Quibus, vocis *μετὰ post*, apposita oppositio, egregiè convenit, quòd videlicet antea, generationes captivitatem (quæ in Ioakimo cœpit) præcedentes, sint expositæ: quibus, eam subsecutæ, subnectantur. Quemadmodum versu 17. ait; *A David usq; ad transportationem Babylonicam, generationes quatuordecim: & post transportationem* &c. Atque ita concinna erit sententia, ut verba illa; *ἐπὶ μετοικεσίας* in (vel ad) *transportationem*, ad Ioakimum (Iechoniæ primi nomine intellectum) solummodo referantur: & reliqua illa, *& fratres ejus*, per parenthesin sint inserta. Quemadmodum postrema interdum verba (ubi res postulat) ad remotius antecedens, pertinent: ut Gen. 10. 12. *inter Niniven & inter Celachum: illa* (Ninive scilicet) *est civitas maxima*,

 aliisq;

aliisque locis (quos eruditi interpretes ibidem, & alibi, observarunt) constat. Deinde fieri etiam potest, ut verba illa, *in deportationem*, ad proximum antecedens, synedochicè referantur. Quia fratres ipsius Ioacimi, in deportationem geniti, non omnes quidem, sed Tsidkias, ut frater proximns, & hujus filii, ut fratres remoti. Hoc tamen discrimine, quod hi, in deportationis aditu, cæsi: ille verò, deportatus 2. Reg. 25. 7.

Quocirca hoc modo, *prima* Matthæi, in *regibus recensendis*, cum historia sacra, consensione asserta, ulterius procedemus.

CAP.

CAP. IV.

DE

Matthæi cum Prophetis, convenientia secunda, in ducibus.

SIquidem, alia *de Salathielis & Sorobabelis*, ducum posterorum, *origine*, succedit (sed minori discrimine) *controversia.*

Nec enim, divinam genealogiæ auctoritatem, attingit; sed rectam illius, & quorundam, Veteris testamenti locorum, sententiam. Nam de Salathielis genere, Matthæus versu 12. sic ait; *post transportationem verò Babylonicam, Iechonias, genuit Salathielem:* idemque antea, à Propheta, 1. Chron. 3. 17. consentaneè

taneè traditum ; *Filii verò Iechoniæ, Assir, Schealthiel filius ejus.* Ubi obiter hoc notandum, quod quidam, vocem Hebræam, *Assir*, non esse, hoc in loco, nomen commune, sed proprium, arbitrantur. Quomodo Lxx. *interpretes*, *D. Kimchi* ac *prisci* (ut ait) *Hebræorum magistri*, vetus ac *vulgata* Latina *versio*, *Santes Pagninus*, *Cornelius Bertramus* Lucubrat. Franketal. cap. 6. aliique non pauci, acceperunt.

Alii verò, communi vocis significatione retenta, *vinctum*, interpretantur: ut, ex D. Luthero, & D. *Iunio*, aliisque apparet. Utrovis autem modo, intelligamus, genealogia Christi, cum historia sacra, perspicuè congruet. Sed hoc disquiritur; An Iechonias propriè, an verò inpropriè, Salathielem genuisse, dicatur. Prius affirmant, veteres

teres *Rabbini* : ut *David Kimchi*, in Commentariis, ad 1 Chron. 3. attestatur : & *Hieronymus*, in suis ad Jer. 22. commentariis, agnoscit. *Natus* (inquit) *est*, *de Ioakim*, *Iechonias* : *de Iechonia*, *Salathiel* : *de Salathiel*, *Sorobabel* : *&* *per ordinem venitur ad Christum*. Posterius verò inter alios *Tremellius* & *D. Junius*, amplectuntur. Quorum sententiam & argumenta, *Biblia Gallica* postremo recognita, Germanica *Piscatoris*, & *Cornelius Bertramus*, Lucub. Franketal. cap. 6. sequuntur. *Sententiam* autem ita proponunt ; quod Iechonias, Salathielem, tanquam sanguine proximum, habuerit successorem : ipsumque propterea, per metaphoram, genuisse dicatur. Idque, *duobus argumentis*, stabilire nituntur. Quorum *prius* est, quod Iechonias, sine liberis obierit. Ut

Jeremiæ vaticinio cap. 22. prædictum, contendunt: *alterum* verò Salathielem, filium fuisse Neri, ex Nathanis posteris, Luc. 3. 27. ideoque Iechoniæ (ex Salomonis genere, oriundi) filium, non nisi impropriè, appellari.

Verùm, si quis id rectè expendat, & propositam, hujus sententiæ, *hypothesin*, sanè Scripturę usu minimè probari: & *argumenta* illius, nervis destitui, comperiet.

Nam, ad hypothesin quod attinet: quam sententiæ suæ (velut firmam & extra controversiam positam) substernunt, quasi, *gignere*, idem interdum, ac successorem in regno habere, denotaret, prorsus videtur insolens.

Excipiunt quidem Tsidkiam, licet patruum Iechoniæ, nihilominus filium (similitudine quadam, cum filio)

filio) ob successionem in regno, 1. Chron. 3. 16, nominari. Sed hoc omnino alienum est: partim à scopo, nobis præposito: quia non de filii (quæ minus latè patet) sed, de gignendi voce, disceptatur: partim, à Sacrarum literarum phrasi: quæ, novam illam, *filii* significationem, nequaquam agnoscit. Neque loci circumstantia, hoc flagitat: sed potius, tanquam omnino importunum, & à perpetuo, in genealogiis, ordine abhorrẽs, adversatur. Quumque versu 15. Tsidkiam, cum fratre ipsius Iehojakimo, Iosiæ filiis accensuerit: quonam, quæso, colore, idem rursus, sequenti versu, Iechoniæ filius, hoc est, Iehojakimi nepos, recensebitur? Ordinis sanè ratio, patrum diversorum mentio, & genealogiæ (successionem generis, non regni, profitentis) insti-

tutio, diversos homines; sed ejusdem nominis (priori loco, patrem; posteriori, fratris ipsius filium) propriè intelligendos arguit. Unde *hypotheseos* memoratæ, *infirmitas*, satis conspicitur.

Neque est, cur *argumenta*, quæ, ad eam fulciendam, obtenduntur, nos moveant: quum peræque appareant invalida: licet prius, altero sit speciosius.

Nam, quod ex *Ieremia* cap. 22. 30. Iechoniam liberis caruisse, ideoque Salathielem, filium illius, propriè dici, non posse, *objectant*: bifariam diluitur. Quippe neque antecedens *Propositio*, est certa: neque *Consequentia*, necessaria.

Propositio enim, cum insignibus auctoribus, justaque ratione, negari potest. Nam vox Hebræa *Gnhariri* (qua Ieremias, eo in loco, utitur)

tur) à generali sua significatione, per metaphoram, translata, non uno modo, intelligi potest. Siquidem ea, à verbo *Gnbarar* (ejusdem cum affini voce, *Gnhara* Psal. 137. 7. significationis, ut *Rabbi* Salomo, ad Gen. 15. 2. testatur) derivata, propriè, *destructum*, notat: unde, concinna (ob similitudinem) metaphora, ad infelicem ac miserum, transfertur: & quidem, vel liberis, vel patria bonisque, destitutum. Prima significatio Gen. 15. 2. & Levit. 20. 20. 21. altera verò (ex antiquissimorum interpretum, sententia) Ieremiæ cap. 22. 30. usurpatur. Id quod succinctè, in hujus loci explicatione, complexus est Hieronymus; *Pro sterili* (inquit) *in Hebraeo scriptum est, Hhariri: quod Aquila prima editio, sterilem: secunda, ἀναύξητον, id est, non crescentem:*
 Symma-

Symmachus, vacuum: Lxx, *& Theodotio, abominabilem & abdicatum, interpretati sunt*. Hactenus. Hieronymus. Cæterum Græcè, apud Lxx, est ἐκκήρυκτον, voce præconis exterminatum, extorrem: & (ut Hesychius exponit) ἀπόβλητον *abjectum*. Unde, ex horum interpretum sententia, apparet primùm, illam Jeremiæ vocem, non solùm, improlem; sed etiam extorrem atque abjectum, significare posse: ac deinde, hoc loco, ita intelligi oportere. Quæ etiam declaratio, cum sententiæ circumstantiis, egregiè conspirat. Hæc enim versu 28. præcedunt; *An simulacrum contemptum, quod dispergitur, esset vir iste Conja? An instrumentum, in quo nulla delectatio? Cur* ejecti *essent ipse & semen ipsius*, & projecti *in terram, quam non norunt?* Sequitur versu 29. *O terra,*

O. *terra, terra, terra, audite verbum Iehova*, & 30. *Sic ait Iehova; scribite verum istum Gnhariri (qui) non prosperabitur, in diebus ejus: quia non prosperabitur, de semine ejus, quisquam, sedens in solio Davidis, & dominans amplius in Iehudam.* Quibus verbis, miseria Iechoniæ, per ejectionem è terra sua, ac projectionem in alienam: & regni amissionem perpetuam, describitur: atque ita revera, *Gnhariri* ejectus, demonstratur. Unde, *Propositionis* objectæ, imbecillitas, apparet.

Deinde, licet ea veritati congrueret, Consequentia tamen (seu conclusionis, cum antecedente, connexio) nondum esset necessaria.

Quia non absolutè, sed ratione præsentis, ante captivitatem, status, *improles*, intelligi posset: & ex manifesta, genealogiæ illius.

 1. Chron.

1. Chron. 3. 17. & Matthæi 1. 12. descriptione, intelligi deberet. Siquidem clara Scripturæ loca, non ex ambiguis & obscuris, sunt exponenda: sed hæc contra, è claris ac disertis, illustranda.

Nam locis indicatis, Iechonias, & genuisse, & filios habuisse, disertè, pro genealogiæ more, asseritur: improles verò à Ieremia (ut volunt) dictus, ambigua voce, nominatur. Quoniam sic dici potest, vel in præsentia, vel in posterum.

Id quod clarissimi viri, *Tremellius* & *Iunius*, interpretatione sua, agnoverunt: quum, ambiguitatis hujus tollendæ gratia, ad vocem illam *Gnhariri* (quam, liberis carentem, vertunt) ne quis, de præsenti tempore, acciperet, vocem, *fore*, minus recta (ut res ipsa evincit) paraphrasi, de suo addiderunt.

Quippe,

Quippe, & verba antecedentia versu 28. & consequentia, Iechoniæ *semen* (hoc est prolem) disertè attribuunt; sed ipsi simile, *Gnbarini* abjectum atque infelix. Id quod tandem D. *Piscator*, re melius perpensa, in postrema sua, Analysis Matthæi, editione, observavit: ac Iechoniam filios habuisse (ex evidenti hac seminis attributione) ingenuè profitetur, ac priorem suam sententiam (ut loquitur) retractat. Nam quod in suis (ad illa Ieremiæ verba) Notis, interpretes, ante memorati, semen Iechoniæ, de gente ipsius, exponunt: omissum optarim. Quis enim non videat, quam illud sit coactum, & à Sacrarum literarum phrasi, dissentaneum?

Denique, quid si etiam, hæc *seminis* Iechoniæ, inculcata abesset mentio:

mentio: & vox illa, *fore*, adesset, ac carentem liberis fore, comminaretur Deus, nondum consequentiæ necessitas liqueret. Notum enim est, pœnarum hujusmodi, comminationes, solere esse, non absolutas; sed, tacita pertinaciæ conditione, circumscriptas: ut celeberrima illa Dei, per Ieremiam, cap. 18. 7. 8. sententia: & illustria Ninivitarum, aliorumque, exempla demonstrant. Quo modo veteres Hebræorum doctores (ut D. Kimchi, ad hunc locum testatur) hanc, de liberorum defectu, sententiam, non absolutè, sed hac conditione, nisi resipiscerent (ut Ninivitis accidit) propositam: seriò autem resipuisse (ideoquè filios illi, 1. Chron. 3. adscriptos, carcere exemptum, solioq;, præ cæteris, sublimi decoratum) tradiderunt.

Quòd

Quòd autem Piſcator, in candida ſua, priſtinæ ſententiæ, retractatione, Iechoniam propriè filios habuiſſe, agnoſcit: illud rectè quidem, ex ſeminis (ut oſtendimus) adſcriptione, probat: ſed quòd, filiis carentem fore, cum nonnullis interpretatur, ideirco dictum, quòd nullus eorum, in regno eſſet ſucceſſurus: illud commodè potuiſſet reticere. Quippe, neque ex verbis Ieremiæ, firmiter id concluditur: neque uſu Scripturæ (quæ talem filii ſignificationem, ut paulo ante dictum, ignorat) ſtabilitur.

Atque hæc, de *primi argumenti, ſolutione* varia: unde conſtare ſatis arbitror, Salathielem, non impropria, atque inſolenti omnino, ſignificatione, à Iechonia, genitum dici, ſed propriè; quod, è ſemine illius, fuerit progenitus.

Alterum

Alterum verò objectum *argumentum*, adeo leve est, ut mirandum sit, viros gravissimos complures, eo potuisse commoveri. Nam licet verum sit, Salathielem (quem Lucas recenset) filium fuisse Neri, non alium: inde tamen minimè efficitur, idem de *Salathiele*, apud Matthæum, statuendum: quum sub iisdem nominibus, diversi homines; ac diversi generis, describantur. Matthæus enim, Salomonis: Lucas contra, Nathanis posteros, enumerat: ut rectè *Africanus*, aliique Patres orthodoxi, censuerunt: & , in sua *Retractatione Piscator*, sincerè agnovit.

Ac propterea, non est absonum, quòd Salathiel, à Luca, filius Neri: à Matthæo contra, Iechoniæ proles; statuatur: ut etiam ex Sorobabele, Salathielis filio, utrimque diverso

diverso, liquere potest. Salathiel enim Matthæi, Iechoniæ filius, genuit Sorobabelem, per filium Pedajam 1. Chron. 3. qua de causa Agg. 1. 1. 12. 14. & 2. 3. 24. & alibi sæpe, *Salathielis filius*, hoc est nepos, nominatur. Contra verò Salathiel Lucæ, filius Neri, non nepotem, sed filium habuit, Sorobabelem: quia Lucas, in genealogia, nullos præterit, ut rectè in *Retractatione*, à *Piscatore*, observatum. Neque obstat quicquam, quòd utrimq; similiter Salathiel, Sorobabelis pater, declaretur. Siquidem similis, duorum aut plurium, hujusmodi nominum, eodemque ordine succedentium, concursus, acidere potest sæpius: &, in sacris etiam genealogiis, reperitur. Nam de duobus, vel hæc ipsa Lucæ genealogia, fidem facit: quoniam, ut

versu

versu 24. ait, *Matthati, Levi*: sic in aliis duobus, eorum posteris, recensendis, versu 29. similiter habet; *Matthati, Levi*. De pluribus verò, 1. Chron. 6. 7. & 8. legitur; *Amarias, genuit Achitub, Achitub, genuit Sadocum*: idemque, de quatuor eorum nepotibus, totidem vocibus, versu 12. iteratur.

Quamobrem, ex hisce omnibus, constare satis arbitror, Iechoniam Salathielis patrem, verè ac propriè, extitisse: neque alia ratione, Matthæi verba; *Iechonias autem, genuit Salathielem: Salathiel autem genuit Sorobabelem*, quàm propriè, accipienda, de filio natura, non aliter. Idque eruditè Augustinus, Quæstionum in Deuteronomium cap. 46. conjecit. *Sorobabel* (inquit) *qui fere est vigesimus, sursum versus, à*

Ioseph,

Ioseph, apud Lucam: apud Matthæum autem, undecimus. Qui propterea, idem ipse esse, creditur: quia pater ejus, apud utrumque Euangelistam, Salathiel invenitur. Quamvis fieri potuerit, ut alius fuerit, eodem nomine, habens ejusdem nominis patrem: cujus & ille habuit. Nam, & inde sursum versus, diversi sunt. Alium quippe, habet Sorobabel, avum, apud Lucam, qui est Neri: alium, apud Mattheum, qui est Iechonias. Atque ita superius nusquam, est consonantia, quousque venitur ad David, apud Mattheum, per Salomonem: apud Lucam, per Nathan. Hactenus Augustinus. Ex quibus, *Matthæi*, non minus, quàm Lucæ, cum *Prophetis consensus*, apparet.

CAPVT V.

DE

Mutua, Matthæi & Lucæ, congruentia.

Reliquum est igitur, ut *mutuam*, horum Euangelistarum, *in Christi genealogia*, congruentiam, adversus impiorum insultus, pro virili, vindicemus. Hac enim ratione commodissimè, putida illa, *Fausti Manichæi*, calumnia, qua *litem*, Matthæi & Lucæ, *infinitam & interminabilem*, (*August. contra Faustum lib. 3. cap. 1*) traduxit, diluetur: & argumentorum quæ, ab hostibus, objectantur, vanitas elucescet.

Sic enim illi *argutati* sunt; Matthæus Iosephum, à Iacobo, è Salomonis posteris, genitum asserit: Lucas

Lucas verò, eundem, Heli, ex Nathanis familia orti, filium affirmat: ideoque, è diametro, inter se diffident: quum fieri nequeat, ut unus, duorum, è diversa prosapia, patrum, sit filius.

Verùm, quum duplex, verborum Lucæ, versu 23. constructio ac distinctio, esse queat: una, ut τοῦ Ἡλί, cum Ioseph, construatur: altera, ut ab eo, segregetur: ita bifariam quoque, responderi potest. *Priori* enim *modo*, Antecedente concesso, *negatur*, diversa ratione (ab hisce quidem, propter synonymiam: ab aliis verò, ob latentem homonymiam) *Consequentia*.

Sunt enim nonnulli, qui diversis, Jacobi & Heli, nominibus, unum eundemque, Iosephi patrem binominem, recenseri arbitrantur.

Verùm, longa illa, diversi generis, numeroq;

numeroque dispar, differentium nominum, continuata, apud Lucam, series, synonymiam illam, minimè admittit: ut eruditè, ab *Augustino*, Quæstionum Euangelicarum lib. 2. cap. 5. demonstratum.

Quare *alii* accommodatius, homonymia, vocis filii, explicata, Euangelistas conciliant, & consequentiam adversariorum confutant.

Filius enim (ut distinctè agamus) alius, *natura* ortus dicitur: qui, è semine patris, genitus: alius contra, *lege* acquisitus. Ac natura filius esse potest, qui non sit lege acquisitus: lege verò, nemo potest esse, unius filius, qui non sit etiam alterius (vel saltem ejusdem: *vide Lucian. in* Ἀποκηρυττόμενῳ) natura. Lege porro fit filius, vel gentium communi: vel Israëlitis propria.

Communi gentium, vel omnino, per

per adoptionem: vel quodammodo, per conjugium; quo gener, soceri ac socrus, & privignus, vitrici (ob debitam eorum curam, ac potestatem quasi paternam) filius dicitur. *Propria* verò Israëlitis lege, jure vindicis, Deut. 25. 5. 6. filius appellatur. Qua lege, proximus, consanguineo suo, sine prole, defuncto, ducta ipsius vidua, ad familiam, ab interitu vindicandam, prolem, defuncto accensendam, suscitare tenebatur. Unde satis liquet, optimè fieri posse, & sæpius contingere, ut idem filius, duos habeat patres, unum natura, alterum lege.

Quemadmodum, Ephraim & Manasses, filii fuerunt Iosephi, natura: Iacobi verò, adoptione. Gen. 48. 5. Et Esther natura, alterius: adoptione, Mardochæi patrui, filia,

Esth. 2. 7. indicatur. Sic nurus Nahomi, aliis matribus genitæ, Ruth. 1. 8: conjugii tamen, cum filiis ipsius, ratione, filiæ ejusdem, versu 11. & 12. nominantur. Ac filias Iacobi, Gen. 37. 35. ad nurus etiam referunt Hebræi, in Bresith Rabba, teste *Galatino, de arcanis Cathol. verit. lib. 7. cap. 12.* Et ita *Rabbi Salomo*, ex R. Nechamja, ad eundem Mosis locum, exponit. Quod alii tamen aptius, ad filiam genuinam & neptes (quibus nonnulli, nurus annumerant) retulerunt. Similiter ob conjugii, cum matre, reverentiam, ac quasi patriam potestatem, Iosephus, *Christi pater*, non natura (ut vulgò perperam opinabantur) sed conjugii, cum matre Christi, jure ac more vitrici, ab ipsamet genitrice, Luc. 2. 48. nuncupatur. Denique, si legem vindicis spectemus,

mus, Obedus, natura ac genitura, fuit Boozi, è Rutha (Machlomi improlis, vidua) filius: & simul, pro vindicis lege, posthumus & acquisitus, Machlomi filius. Cujus rei gratia, Obedus, matris hujus Nahomi, filius (hoc est nepos) Ruth. 4. 17. celebratur:

Quare, ex hisce, liquere satis, arbitror, si Iosephus, ab Euangelistis, duorum filius (unius', natura; alterius, lege) recenseatur: nullam prorsus esse dissensionem. Quæ generalis responsio, ad confutandam adversariorum accusationem: sine ulla speciali distinctione, sufficeret.

Veruntamen longius, eruditorum hominum, processit industria: ut de Iosepho, primùm disquirerent, utrius (è duobus istis patribus) *Iacobi ne, an verò Heli, legalis*

filius, *exstiterit?*

Ambrosius enim, suis, in Lucam, cap. 3. Commentariis, *prius* amplectitur: plerique verò, *posterius* (Iosephum, Iacobi fuisse filium, naturæ; Heli verò, lege) statuunt: idque, non obscuro discrimine, ab Euangelistis, indicatum. Matthæus enim, *gignendi*, utitur voce: quæ, filio naturali, convenit: Lucas verò, generaliorem filii appellationem (quæ, de legali non minus, quàm naturali, intelligi potest) usurpavit. Quod primùm, *Aphricanus*, in sua, ad Aristidem, Epistola: ac postea, *Agustinus*, de consensu Euangelistarum, lib. 2. cap. 3. rectè observarunt.

In quo rursus, secundo responsionis gradu (quasi, tranquilliore statione) subsistere; & hujus disceptationis metam, majori consensione, figere potuissent: sed ulterius

rius progredi, & ad majorem evidentiam, investigare maluerunt, *quanam lege*, an adoptionis, aut conjugii, aut vindicis, Iosephus, *filius* Heli, statuatur?

Primum enim modum, *Augustinus*, priusquam Aphricani (ut 2. Retract. cap. 7. agnoscit) legisset sententiam, cæteris prætulit: ac de filio adoptivo, Quæstion. Euangel. lib. 2. cap. 45. & Quæstionibus, in Deuteron. cap. 46. interpretatur. *Secundum* verò, *Galatinus*, De arcanis cathol. verit. lib. 7. cap. 12. *Matthæus Flacius Illyricus*, in Glossa Matth. 1. *David Chytræus* ad Matth. 1. *Kemnitius*, in Harmonia Euangel. cap. 3. & *Benedictus Aretius* Commentar. in Matthæum, denique *Piscator* in Bibliis, primaq; ad Matthæum, analysi, comprobant: ac filii nomen, de genero, expo-

nunt. Nam, quòd doctissimus *Calvinus, neque cum natura ordine, consentaneum, nec tale exemplum, in Scriptura, usquam legi*, ait: jam ante, ex Ruth. 1. 8, solutum. Sin autem objiciatur; non solere, in aliis, genealogiis, generos, pro filiis, poni: non mirum, hîc aliter fieri. Quia in Christo, naturæ ordinem superante (quum, patre homine, careat) alia est ratio: dum quasi patris loco, vitricus substituitur: ut ita, ordo Christi, ad avum, deducatur. Tertium denique, post *Aphricanum*, Origenis coætaneum, *Patres Orthodoxi* plerique, sunt amplexi: eundemque tandem, lecto Africano, priori sua sententia abdicata, non solùm, *Augustinus* lib. 2. Retract. cap. 7. & 12 & 16. sed etiam *Piscator* (candoris illius imitatione) in postrema, Analysis

Matthæi,

Matthæi, recognitione, est secutus.

Quam sententiam, *Hieronymus*, ad verba illa Matthæi, cap. 1. *Iacob autem, genuit Ioseph*, succinctè est complexus. *Hunc locum* (inquit) *objecit nobis Iulianus Augustus, de dissonantia Euangelistarum: cur Euangelista Matthaeus, Ioseph dixerit, filium Iacobi: & Lucas, eum appellarit, filium Heli: non intelligens, consuetudinem Scripturlarum: quod alter, secundùm naturam: alter, secundùm legem, ei pater sit. Scimus enim hoc, per Mosem, Deo jubente, præceptum: ut si, frater, aut propinquus, absque liberis, mortuus fuerit, alius accipiat uxorem, ad suscitandum semen fratris, vel propinqui sui, Deut. 25. 5. Super hoc, & Aphricanus, temporum scriptor, & Eusebius Cæsarienses, in libris* διαφωνίας Ἐυαγγελίων (in Eusebio legitur

συμφωνίας) *plenius disputarunt.* Hęc Hieronymus, succinctè quidem; sed minus explicatè. Nam quum Iacob, Iosephi pater, longissimo, ad Davidem usque, majorum aliorum, intervallo, ab Heli fuerit remotus: quomodo, jure proximitatis, secundùm Legem, prolem ipsi suscitare potuit? Quę non exigua, hac in re, difficultas, *Augustinum*, initio, ab hac sententia, ita absterruit; ut *Quæstionibus in Deuteronomium*, *cap.* 46. in hac verba proruperit; *Difficillimum autem videtur, non fuisse aliquem propinquiorem, qui duceret uxorem fratris sui, quàm eum, qui ex David, esset consanguineus, tam longinquo gradu, non aliqua infra propinquitate conjunctus. Quum sit, apud Lucam David, pene quadragesimus, à Ioseph: apud Matthæum autem, fere vigesimus septimus.*

Sed

Sed hic ſcrupulus, tandem Auguſtino (poſtquam Aphricani, de hac re, Epiſtolam ac traditionem, percepiſſet) eſt exemptus: ut 2. Retract. cap. 7. atteſtatur. Ideoque, majoris evidentiæ cauſa, *Aphricanum* ipſum, nervoſa brevitate, ſeſe ſummatim, in fine Epiſtolæ ſuę explicantem (ex Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, Euſebii lib. 1. cap. 8.) audiamus.

Matthan (inquit) *qui, à Salomone, deſcendit, genuit Iacob. Mortuo Matthan, Melchi* (*qui, à Nathan, originem ducit*) *ex eadem muliere, genuit Heli. Fuerunt igitur, ex eadem matre, fratres, Heli & Iacob. Heli, ſine libris, mortuo, Iacob illi ſemen excitavit, nato Ioſepho, ipſi quidem ſecundùm naturam ſecundùm legem verò, Heli.*

Quam hiſtoriam, non à Chriſtianis, ſed à Iudæis Chriſti conſan-

guineis, traditam asserit. Quare soluta, hoc modo, de generis, Heli & Iacobi, dissidio, objectione, Augustinus tandem (uti monuimus) παλινῳδίαν canens, in hac sententia acquievit.

Nam quòd huic, secundo loco, obstare existimarat, quasi filio, ex suscitandi seminis lege, Deut. 25. 5. progenito, idem, cum legali suo patre, nomen debuisset imponi: ideoque hoc loco, non Iosephum, sed Heli, fuisse appellandum, illius imbecillitatem, Quæstionibus in Deuteron. cap. 46: & tandem falsitatem, 2 Retract. cap 12, agnovit.

Ad quæ, si attendisset diligentius, vir alioqui insignis, *Petrus Galatinus*, De arcanis Catholicæ veritatis, lib. 7. cap. 12. duo illa (ab Augustino retractata) argumenta, tanti non æstimasset, ut, eorum fi-

ducia,

ducia, *aliter sentientes, nimium falli*, assereret,

Veruntamen, in Aphricani conciliatione, & in illius, ab *Ambrosio*, in Lucam, repetitione, hoc inest incommodi (ut etiam à *Cornelio Bertrano*, Lucubrationum Franketalensium, cap. 6. est observatum) quòd à Lucæ verbis, non parum recedat. Lucas enim, Melchi proavum & Heli: contra Aphricanus, eundem, patrem constituit. Id quod primus, è priscis patribus (nisi fallor) *Beda*, comment. in Lucam cap. 3. animadvertit. Qui, Aphricani sententiam, recitans, ac pro Melchi, Matthat, ex Luca, concinnius reponens, ait; *Hæc Aphricanus, his ipsis syllabis, profert, excepto, quod, pro Matthat, posuit Melchi: quia fortassis, vel codex vetus, sic habuit: vel in historia (in qua hæc didicerat)*

eundem Matthat, invenit eße dionymum. Hæc ille. Ac mirandum sanè est, insignem eum, in Aphricani historia errorem, à vetustioribus Patribus, non animadversum: nisi forte, in amplectenda illius sententia, plus adhibuerint fidei (ob traditionem antiquam) quàm examinis, ad accuratiorem rei notitiam. Quòd, non raró accidisse, Eusebius *Histor. Eccles. lib. 3. cap. 36.* aliique rectè observarunt.

Porro Aphricani concilliationem, *Damascenus*, Orthotoxæ fidei, lib. 4. cap. 15. his verbis, interpolavit; *Ex serie igitur Nathan, filii David, filius Levi, genuit Melchi & Panthera. Panther, genuit Barpanthera, sic ab eo denominatum. Barpanther genuit Ioacim: Ioacim verò genuit sanctam Deiparam. Ex serie filii David, Matthan, duxit uxorem, ex qua, genuit Iacob.*

Mortuo

Mortuo autem Matthan, Melchi (qui erat, ex tribu Nathan) filius Levi, frater verò Pantheris, duxit uxorem Matthan, matrem quidem Iacob, & genuit, ex ea, Heli. Erant igitur, fratres uterini, Iacob & Heli. Iacob quidem, ex tribu Salomonis: Heli vero, ex tribu Nathan. Defuncto autem Heli, ex tribu Nathan, sine liberis, accepit Iacob, frater ejus, ex tribu Salomonis, uxorem ejus, & suscitavit semen, fratri suo, & genuit Ioseph. Ioseph igitur, natura quidem, est filius Iacob, ex descensu Salomonis: secundùm verò Legem, filius Heli, ex Nathan. Hactenus ille, sine Scripturæ, aut traditionis, indicio: quibus, Africani historia, non correcta; sed corrupta. Quoniam *minimè verum est*, (ut rectè, De arcanis Cathol. Verit. lib. 7. cap. 12. monuit *Galatinus*) *Levi, genuisse Melchi & Panthera:*

imo Melchi genuit ipsum Levi : ut, ex Luca, evidenter apparet.

Cęterum ex iis, quę disseruimus, liquere arbitror, non esse necessarium, ut certus aliquis, ex *tribus, legalium filiorum, modis*, definiatur (quum antiqua genealogiarum monumenta, hostium temporumque injuria, jam olim perierint (ut ostendit *Aphricanus Epist. apud Euseb. hist. Eccles. l. 1. cap. 8.*); sed, singulos eorum, verisimiles esse, ad dissensionis Euangelistarum, calumniam confutandam, suffecerit.

Qua de re, eruditè *Augustinus*, contra Faustum Manichæum, lib. 3. cap. 3. *Nempe tota* (inquit) *in hoc quæstio est, quomodo potuerit, duos patres habere Ioseph? Hoc enim, si fieri potuisse, demonstratur, nulla omnino causa est, cur quisquam, istorum Euangelistarum, in diversis generationibus enumerandis, falsum dixisse credatur.*

Si

Si qui tamen nosse desideret, quænam ex tribus illis, de Heli, Iosephi patre legali, sententiis inter se comparatis, præferri mereatur? Dicam (salvo meliori judicio) eam mihi videri, præferendam, quæ & simplicissima est, & incertarum hypothesium, minimè est indiga, & Christi denique genealogiam (tanquam certum Euangelistarum scopum) propiùs attingit.

Quam laudem, primo loco, secunda, de Iosepho filio, hoc est, genero Heli, sententia, jure sibi vendicat. Prima verò, de filio adoptivo, expositio, secundas partes, flagitat. Neutra enim, incertis atque intricatis traditionibus, nititur: secunda verò sola, ad scopum genealogiæ, pertinet. Quocirca Augustinus, in priori sua opinione, tutius ac commodius, potuisset persistere:

quàm

quàm ut, ea retractata, ad Aphricani judicium implicatius, traditionis antiquæ, ſed incertæ obtentu, declinaſſet.

Atque hæc, de *prima*, ad propoſitam objectionem, per *Conſequentiæ negationem*, reſponſione.

Cui *alteram*, quę, in *negatione Antecedentis*, non ſine gravi ratione, conſiſtit, ſubnectemus. Neque enim neceſſarium eſt, ut vox *Heli*, cum Ioſeph juncta (ut communis fert opinio), conſtruatur: quum ab eo disjungi, & cum Jeſu, commodiſſimè conſtrui poſſe, non ſolùm, materiæ veritas, ſed orationis etiam concinnitas, demonſtret.

Idque jam olim, *Quæſtionum veteris & Novi Teſtamenti*, cap 56. *auctor* (non Auguſtinus, cui illud opus vulgò attribuitur; ſed eo, in Sacris literis, ſi Eraſmo, ad Luc. 3. credimus

credimus, exercitatior, addo tamen, nisi ab Ariano interpolatum sit opus, impurior, ut *Quest. 48.* patet) rectè percepit, sed, minus firma ratione, explicavit. Siquidem omnia, genealogiæ hujus nomina, immediatè cum Jesu (quasi singulis, copula, &, adjuncta esset) non autem, cum proximo, construi debere, contendit. Ac si Jesus, & Iosephi (opinione) & Heli (revera) ac reliquorum ordine patrum, atque Dei filius, designaretur. Videlicet, ut eo modo, Iesum simul, & horum patrum, Adamique filium, secundùm carnem, & super hos omnes, atque ante omnem carnem, verum esse Dei filium, *ad Photini* (ut ait) *confusionem*, demonstraretur.

Sed hæc interpretatio (qua singula majorum nomina, non cum

proximo.

proximo ſuo; ſed cum infimo ſolùm, conſtruuntur) à perpetua, in genealogiis, ſacris profaniſque, deſcribendis, conſuetudine recedit. Ac propterea, ad Photini impietatem, & Africani, de Ioſepho, legali Heli filio, ſententiam (quod acriter conatur) confutandam, nequaquam opportuna.

Quare, alia ineunda eſt via: ut, neq; in orationem Euangeliſtæ, neque in materiam illius, impingamus. Quæ via (ut videtur) omnino futura eſt, ſi primùm parentheſis, ab illis verbis, ὡς ἐνομίζετο ſine dubio cœpta: non iiſdem tamen (ut fieri ſolet) ſed ſequenti voce, Ἰωσὴφ, terminetur. Deinde, licet vox νομίζεσθαι interdum, pro lege, aut more, receptum eſſe, Act. 16. 13. & apud bonos auctores non infrequenter, accipiatur: & Cornelius.

Cornelius Bertramus, Lucubrat. Franket. cap. 6. eam interpretationem, hoc in loco, amplectatur; consueta tamen, putandi, significatio, ut quæ magis fluat, non immeritò, ab aliis præfertur.

Denique quamvis, vox Græca ὡς (non minus, quàm, *ut*, Latina) propriè quidem convenientiam qualitatis, seu similitudinem, ac *sicut*, denotet; frequentissimè tamen temporis convenientiam, seu *quum*, designat. Ac priorem significationem, prisci posterique theologi, sunt sequuti: dabitur mihi interim (uti spero) ab æquis, rei æstimatoribus, venia, si alteram (quæ plusquam vicies, apud Lucam occurrit) suadente id ratione prætulero. Loca autem sunt hæc *Luc. 1. 23. & 44. & 2. 15. & 39. & 11. 1. & 15. 25. & 19. 41. Idem Act. 1. 10.*

&

& 7. 22. & 10. 3. & 17. & 13. 18. & 25. & 16. 14. & 15. & 18. 5. & 19. 9. & 20. 18. & 21. 12. & 22. 25. & 27. 1.

Sic enim, Græca Lucæ verba, commodè, ac simplicitate minimè coacta, distingui, & clarius reddi posse, arbitramur; καὶ αὐτὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα, ὢν (ὡς ἐνομίζετο υἱὸς Ἰωσὴφ) τοῦ Ἡλί. Latinè; *Et ipse Iesus incipiebat esse circiter annorum triginta, existens (quum putaretur filius Iosephi)* (filius) *Heli.* ut, capite primo, interpretati sumus.

Nam hac ratione, primùm salebras illas evitabimus, quibus se (absit dicto invidia) & *Erasmus*, & *Beza*, viri alioquin doctissimi, implicuerunt. Idque ipsorum, quàm meis verbis, ad majorem rei fidem, & cautionem, aptius cognoscetur:

Sic

Sic enim, in suis annotationibus, *Erasmus*; *Verum (inquit) qui potuit esse, filius Ioseph, si putabatur tantùm, & non erat? Unde res ipsa cogit, ut ad superiora referatur, & accipiamus, participium usurpatum, vice verbi infiniti: nempe ὢν pro εἶναι; Qui incipiebat esse. Quod sanè, non infrequens est, apud Græcos.* Hæc Erasmus: quem, hac in re, sequitur *Cornelius Bertramus*, Lucub. Franker. cap. 6.

Beza verò, in suis Annotationibus postremis; *Hic locus* (inquit) *paulo aliter, citatur, ab Epiphanio* κατὰ Ἐβιωναίων: & bis, κατὰ τῶν ἀνοήτων. *Legit enim,* ἦν δὲ Ἰησοῦς ἀρχόμενος εἶναι ὡς ἐτῶν τριάκοντα, ὢν υἱὸς, ὡς ἐνομίζετο, τοῦ Ἰωσήφ. Id est; *Iesus autem incipiebat eße, quasi triginta annorum, filius, (ut existimabatur) Iosephi.*

Iosephi. Hanc autem lectionem, maximè probo. Quia, si ἂν jungas, cum ἀρχόμενος, ut scriptum sit, ἦν ἀρχόμενος ὢν, durior erit hæc loquendi formula, pro ἤρχετο ὢν vel εἶναι: eadem tamen est sententia, utramvis lectionem sequamur.

Hactenus ille: sed neutra circuitione, est opus: quum res sit salva.

Nam servata genuina vocis ἂν, significatione, & sede, ut cum τοῦ Ἡλὶ (interjectis, parenthesi inclusis) construatur: neque acceptio participii, pro infinito, neque ulla, ex Epiphanio, lectionis novæ, substitutio, requiritur. Præsertim, quum recepta lectio, unanimi manuscriptorum codicum (ut ex Roberto Stephano, aliisque, constat) consensu approbetur.

Neque certæ ac genuinæ lectionis,

nis, argumentum est idoneum, hujus loci, apud Epiphanium, scriptio. Partim, quia patres orthodoxi, in referendis Sacræ scripturæ dictis, neque verborum numerum, neque ordinem, semper observarunt; sed (Christi & Apostolorum, exemplo) sententiam sæpius appendunt ac recensent. *Partim*, quia verba subinde, non è stabili firmaque, codicis sacri, lectione; sed è labili, imo labente interdum, memoria, variè depromunt. Cujus varietatis exempla non pauca, in Patrum scriptis, (non minus, quàm aliorum) sunt obvia. Siquidem (ne longius abeamus) eadem Epiphanii, contra Ebionæos, tractatio (unde illa Lucæ lectio obtenditur) id convincit. Nam eadem pag. 27. editionis Græcæ, pro verbis illis matris Christi, Luc. 2. 48. τέκνον, τί

ἐποι

ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; ἰδοὺ ὁ πατήρ σου κἀγὼ: hæc (verborum transpositione, non exigua) reponit; τί ἡμῖν ἐποίησας τέκνον; ἰδοὺ ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ σου. Sic pag. 71. pro verbis Christi Joh. 12. 23. ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου *Venit hora, ut glorificetur filius hominis*, alia, (cespitante nonnihil memoria) substituit, νῦν ἔφθασεν ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ *Nunc venit gloria Dei* Similiter se res habet, in sequenti, apud Epiphanium, verborum Lucæ cap. 3. recitatione: quæ non è libro: sed è memoria, sententiam retinente, verbaque aliter referente, derivata. Id quòd altera, κατὰ ἀνοήτων, tractatio (quæ est, de hæresi 31. aliâs 51. pag. 118.) ostendit. Ubi non bis (ut objicitur)

eadem,

eadem; quæ contra Ebionæos, verba; sed semel proponit: paulò verò post, aliter ac convenientius cum Lucæ verbis, sic memorat; ἦν δὲ ἐτῶν λ, ὡς ἐνομίζετο υἱὸς τῦ Ἰωσὴφ, τῦ Ἡλὶ, τῦ Ματθάν. Ubi vitium, aut librarii, aut memoriæ auctoris, Ματθὰν, pro Ματθὰτ, scribentis. Quare varia Epiphanii memoria, tanti non est ponderis, ut, constantem Lucæ lectionem, sua sede, dimoveat.

Deinde, huc accedit, fidei analogia: quæ, receptæ lectioni, magis patrocinatur. Nam quid, obsecro, conferre potest, ad fidei confirmationem, aut vitæ institutionem, utilitatis, si postquam Euangelista Matthæus, prius Iosephi, ex Abrahamo, geneologiam explicavit: alteram rursus (sive legalem, sive naturalem, dicas) ejusdem, inde ad Ada-

mum uſque, continuatam, Lucas adjiceret? Sin vero, Ieſum, Heli (mediatè per matrem, virginem Mariam) filium ſtatuerit: eaque ratione, ad avum (quia patre caruit) referatur: inde evidentius, fides in Chriſtum, à Davide, Abrahamo, Adamo (ſecundùm promiſſionem, de ſemine ipſorum, caput ſerpentis contrituro *Gen. 3. 15.* gentes omnes beaturo *Ibid. 28. 18.* & in æternum regnaturo *Pſal. 89. 50. Luc. 1.32.33.*) utrimque roboratur. Matthæus enim primus, Chriſti genealogiam, Spiritus ſancti (gradatim eam explicantis) ductu, partim atque indirectè, per conſequentiam, enarravit. Quippe, ut Ioſephus ab Abrahamo, Iſaaco, Iacobo, aliiſque Patriarchis, ac Davide denique, duxit originem: ita & Chriſtus: ut propoſitio Matthæi cap. 1. 1. *Liber*

generationis,

generationis, Iesu Christi, filii David, filii Abraham, demonstrat. Ideoque genealogia Christi, non simpliciter; sed secundùm quid, ab Abrahamo nimirum, ad Davidem usque (communi, cum Iosepho, ratione) intenta ac proposita, describitur. Siquidem vulgò, ita indubitatum habebatur, Iosephum & Mariam, communem habere, è Davide, originem: ut neque capitales Christi hostes, Scribæ & Pharisæi (genealogiæ Davidicæ periti) quum ipse, se Christum passim doceret, & filii Davidis laudem admitteret, invidentes licet, ausi sint denegare: neque Apostolis, idem docentibus, Act. 2. 30. 32. & 2. Tim. 2. 8. contradicere. Alioqui minimè tacuissent: quum id solum, non esse è Davide ortum, abundè suffecisset, ut, pseudo-Christum esse, con-

vincerent: neque opus fuisset; ut, ex Galilæa, quasi natali solo, Ioh. 7. 41. 42. 52. calumniam struerent, aut aliunde, falsos testes, adversus ipsum, subornarent.

Quum igitur, res ea adeo liqueret, descripta Iosephi, ex Abrahamo & Davide, genealogia: ex vera notaque hac (de generis, Iosephi & Mariæ, convenientia) hypothesi, sequitur, Iesum Christum, Mariæ virginis filium, ex iisdem quoque, progenitum.

Lucas verò, Matthæum sequens, eodem sapienti numinis afflatu, sed ulteriore gradu, directè procedit, enumerans non partim, sed omnino, Christi genealogiam: ut ea ratione, omnis exceptionis ansa, uberius in posterum præcideretur.

Quocirca antiquus ac doctus ille, *Quæstionum veteris & Novi Testamenti* (cujus

(cujus supra meminimus) *auctor*, Quæst. 56. eorum, qui post Matthæum, à Luca, non Christi, sed Iosephi genealogiam, recitari putant; sententiam, *nec probabilem, neque utilem*, acrius nonnihil judicavit. Nam quamvis, ad fidei, in Christum, confirmationem, perparum conducere videatur, ad diluendam tamen, dissensionis Euangelistarum, in Iosephi genealogia, calumniam, non prorsus inutilem esse, ostendimus; quamvis, aptior ac solidior responsio, sit adhibenda. Quod vidit etiam, eruditus ac celebris theologus, *Martinus Kemnitius*: qui, in Harmonia Euangel. cap. 3. recensitis iis, quæ de Iosepho, Iacobi & Heli, filio, dicta sunt, subjicit; *Sed hæc omnia, absque ullo alio testimonio, solo traditionum titulo, proponuntur: sicut Aphricanus (apud Eusebium lib. 1.*

cap. 6.) à Christi consanguineis, hæc tradita, asserit. Quæ, forsan à Iudæis, tunc ita sparsa fuerunt; vt haberent plausibiliorem occasionem & prætextum, illudendi fidei nostræ. Omnes enim opiniones, de Iosepho, sollicitæ sunt, & ipsi attribuunt duos patres, magno conatu, ex duabus ac prolixis lineis, deductos: quum tamen Euangelistæ expreßè contestentur, Iesum, non esse natum, ex Iosephi semine. Interim, in tota illa genealogica disputatione, nemo sollicitus est, de familia Mariæ virginis: ex qua, Christum natum esse, verbum Dei tradit. Hæc vir ille, inter suos, doctrina & judicio excellens.

Veruntamen, quia Kemnitii, aliorumque, sententia (quæ Iosephum, Heli filium, hoc est generum, dici statuit) cum ea, quæ ante, à nobis, de Iesu, Heli filio, (hoc est, nepote) proposita, in eo convenit, quòd

quòd Christi, non Iosephi, genus recenseatur: ita duo, quæ priorem oppugnant, argumenta, similiter hanc attingunt. Ac propterea, ut veritas reddatur illustrior, ea proponemus, ac pro virili, discutere conabimur.

Quorum prius, jam olim, ab hominibus profanis (qualis Faustus. Manichæus) objectum, ita colligitur; Elisabet, ex Aaronis familia, orta, Luc. 1. 5. Mariæ, matris Christi, cognata, Luc. 1. 36. nominatur: ac propterea, cum filio suo Iesu, ex eadem tribu, Aaronis ac Levi: non autem, ex Davidis ac Judæ genere, oriunda.

Verùm, *negatione consequentiæ*, bifariam, ab orthodoxis, *responderi* solet. Quidam enim eam, non omnino, sed partim solùm, negant: quòd scilicet, quamvis prius illud membrum,

Mariam, ex Aaronis familia, extitisse, rectè concludi putent : alterum tamen, quòd ideo, ex Davide, non sit orta, minimè consequi, affirmant. Utrumque enim, diversa relatione, probè consistere, statuunt. Mariam enim, paterno genere, ex Davide : materno, ex Aarone, extitisse : atque hoc modo, non illo, cognatam Elisabethæ, nuncupari. Atque ita sensit *Augustinus*, de consensu Euangelistarum, lib. 2. cap. 2. de Maria disserens ; *Cujus* (inquit) *fæmina, quoniam nec sacerdotale genus tacetur (insinuante Luca, quod cognata ejus esset, Elisabet : quam dicit, de filiabus Aaron) firmissimè tenendum est, carnem Christi, ex utroque genere, propagatam, & regum scilicet, & sacerdotum.* Cui *Kemnitius*, Harmon. Euan. cap. 3. consentit, &, ex *Lutheri* sententia, concludens, ait ; *At-*

que

que ita Christus, rex & sacerdos, natus esset, ex Maria, oriunda ex tribu regali, quòd ad paternam stirpem, & ex tribu sacerdotali, secundùm maternam lineam. Sed prior hæc responsio, Apostoli verbis, quibus Christum, non ex sacerdotali, sed, ex Judæ tribu, ortum statuit, Heb. 7. 13. & 14. minus congruit.

Quamobrem *alii negant*, non partim, sed *omnino, consequentiam:* quòd etsi Elisabetha, patrem habuerit, ex Aaronis familia (unde, à potiori, denominata est) matrem tamen, ex Davide, ortam. Et hac demum ratione, Mariæ cognatam, nuncupari. Etsi enim filiæ (patre, sine filiis, defuncto) hæredes, lege Mosis, obstringerentur, ne, extra suam tribum, nuberent, Num. 27. 8. & 26. 6. aliis tamen, non hæredibus, marito, è quavis tribu,

 sociari

sociari (nulla id lege prohibente) fuit liberum. Idque illustribus piorum conjugum, regis Davidis & pontificum, Aaronis & Iojadæ, exemplis, demonstratum. David enim Michalem, Sauli Regis, è tribu Benjaminis, 1. Sam. 18. 27: & Aaron. Elisabetham, Aminadabi, è tribu Iuda filiam, Naassonis sororem, Exod. 6. 23: Iojada denique, Iosabatham, Ochoziæ regis Iudæ sororem, 2. Chron. 22. 11. duxit.

Qua observatione, duplex Epiphanii hallucinatio (contra Antidicomarianitas, pag. 441. edit Gr.) facilius poterit declinari. *Prima* enim est, cum ait; *Nam hæ duæ tribus solæ, conjungebantur inter se, regia, sacerdotali: & sacerdotalis, regiæ. Altera*, cum addit, *Sic etiam supra, in Exodo, Naasson, è Iuda tribunus,* *accepit*

accepit Elisabeth, seniorem filiam Aaron, sibi in uxorem. Adeo verum est, quòd, de memoriæ lapsu, antea monuimus. Sic autem (ut, ad rem, redeam) de Maria & Elisabetha, succinctè *Ambrosius, Cognatæ ergo; quia ambæ, Israelitæ erant: simul & cognatæ; quia ambæ erant, ex tribu Iuda.* Sed, quæ postea tandem subjicit; *Fuit enim verè & secundùm carnem, regalis ac sacerdotalis familiæ, rex, ex regibus: sacerdos, ex sacerdotibus.* Item, *Quod Matthæus, per reges, ductam originem, comprobet: Lucas verò, per sacerdotes*: non satis percipio, quomodo ea, & cum antecedenti sententia, & cum ipsa genealogiæ veritate, conveniant. Quemadmodum neque illud, quòd Epiphanius, eodem forte alludens, ait; *Secundùm duos modos, Maria, cognata erat Elisabethæ*: Contra An-

 tidico-

tidicomarianitas pag. 441. An utraque igitur, ex utroque, Davidis & Aaronis, genere?

Atque hæc, ad *primi argumenti*, à profanis, hominibus objecti, solutionem.

Secundùm verò, à piis ac doctissimis viris, opponitur: sed majori animi conatu, quàm rationum robore: ut res ipsa demonstrabit. Sic enim acrius *Calvinus*, in Harmonia Euangeliorum, judicat; *Si, à Mariæ genealogia, Salomo excluditur, Christus, esse Christus, definet*: sed, quàm rectè, hoc judicium, probet, audiamus, & ad Scripturæ, rectæque rationis, trutinam expendamus: ne candida piaque sententia, atro, præclari viri, & in aliis accuratissimi, calculo ac præjudicio, indignè gravetur.

Sic autem procedit; *Quidquid*

enim

enim de ejus genere disseritur, in solenni illa promissione, fundatum est; sedebit super thronum tuum, successor, qui perpetuò regnabit. Ego ero illi, in patrem, & ipse erit mihi, in filium. 2. Sam. 7. 12. 13. 14. Psal. 132. 11. Atqui extra controversiam est, hujus æterni regis, qui promissus erat Davidi, Salomonem fuisse typum. Nec Christo aliter aptari potest promissio, nisi quatenus ejus veritas, in Solomone adumbrata fuit. Nunc, si ad ipsum, non refertur Christi origo: unde, vel qua ratione, censebitur ille, filius Davidis? Ergo quisquis, Salomonem expungit, ex Christi genealogia, simul promissiones, in quibus, agnosci debet, filius Davidis, obliterat ac delet.

Hæc probatio; sed *minus proba est consequentia.* Non enim, quicunque Christi regis est typus, propterea generis illius origo, existit.

Siquidem Melchiſedec (quem Semum fuiſſe, recte in comment. Gen. 14. negat) Chriſti perſonæ, & regni æterni, fuit typus nobiliſſimus, Heb. 7. 1. 2. 3: an ideo, ab ipſo progenitum, ſtatuemus? Similiter quamvis Salomon, Davidis filius, & rex, ſolii æterni promiſſionem habens, 2. Sam. 1. 13. Chriſti, Davidis filii, ac regis æterni, fuerit typus, non ideo tamen, è Salomone ortum, conſequitur. Neque Salomonis regnum, eadem ratione, ac Chriſti, in æternum duraturum: quum Chriſto, abſolutè; Salomoni vero ac poſteris, cum conditione officii (quod neglexerunt) fuerit promiſſum. 1. Chro. 28. 7. & Pſal. 132. 22. Idque adeo perſpicuum eſt, ut ultro Calvinus poſtea profiteatur. *Primùm*, quum ſublatam, Ochoziæ morte, Salomonis ſtirpem,

probab:'e

probabile (*imo, plus quam probabile*) statuit. Hoc enim si verum, quo jure, injurius dicetur, qui Christum, è Salomonis stirpe ac genere, ortum negat? Quanquam in eo, non minus hallucinetur: quàm quòd, Salathielem & Zorobabelem, Matthæi & Lucæ, eosdem esse (utrimque Erasmum, à Pseudophilone Annii deceptum, secutus) asseruit: *Deinde* idem, eò magis agnoscit, quò magis telum hoc, in se retortum, declinare conatur. Sic enim ait; *Si quis objiciat, Iesum, non posse agnosci, Messiam, qui promissus erat, nisi sit, ex Salomonis posteris, quem certum est fuisse typum Christi, in promptu est solutio. Quamvis naturaliter, ex Salomone, non fuerit genitus; legali tamen ordine, censeri ejus filium; quia, ex regibus, originem duxit.* Atqui, si Christus, non est *naturaliter*, ex Salomone

lomone *genitus*, quomodo genus & origo illius, ad ipsum referetur? Nec enim solutio illa, quæ adfertur, tam recta, quàm prompta: quum nodum non solvat; sed novo ac duplici errore (cum in sermonem Scripturæ, tum in sacram historiam, impingendo) validiorem reddat.

Nam *primùm* (ut antea ostendimus) *gignendi* vox, (quam Matthæus, in genealogia, adhibet) ex Sacrarum literarum, & bonorum auctorum, usu, prolem procreare, non verò, successorem habere in regno, designat.

Ideoque distinctio illa, in genitum natura, aut ordine legali, fundamento destituta, corruit. Imo *filii* vocem (licet latius pateat) ea significatione, minimè usurpari, (ut cap. 3. monuimus) res ipsa evincit. Neq; enim Ioas, Ochoziæ filius.

filius (quod statuit) idcirco dicitur, *quia gradu proximus erat, & nativus, regni hæres*; sed, quia ex eo progenitus.

Licet enim (quod objicit) ab *Athalia sublatum* dicatur, *totum regium genus*; disertè tamen excipitur Ioas 2. Reg. 11. 2. qui eodem in loco, & versu 4. & cap. 13. 1. & 14. 13. & in genealogia 1. Chron. 3. 11. filius regis Ochoziæ, perspicuè definitur. Quemadmodum ejusdem adhuc lactentis, adversus Athaliæ crudelitatem, conservatio, prudenti ac tempestivæ, per amitam, surreptioni, & cautæ, una cum nutrice, in templo, occultationi, disertè attribuitur 2. Chron. 22. 11. Adeo ut, adversus tam evidentem Scripturæ historiam, leviculæ illæ, quæ offunduntur conjecturæ, parum habeant momenti.

Deinde,

Deinde, neque Chriſtus (ut obtendit) legali ordine, regibus ſucceſſit; ſed privatis. Quoniam poſt Tſidkiam, ultimum Iudæorum regem, non ſolùm regia majeſtas, ſed etiam regni externi jus ac poteſtas, adempta. Ideoque duces Iſraelitarum, ſeſe, nón minus verè; quàm modeſtè, regum exterorum, ſervos. Nehem. 9. 36. ſunt profeſſi: utpote, & humano, & divino jure, à regni poteſtate, excluſi. Humano quidem, quia jure belli ac victoriæ hoſtilis, & injuriæ rebellionis (à Tſidkia perpetratæ) merito, ſubjugati, regno ac libertate exciderant. *Divino*; quia juſta Dei ſententia, regnandi poteſtatem iis detractam, ſolique Chriſto (ſed ſpirituali modo, Ioh. 18. 46.) reſervandam, Ier. 22. 30. Ezech. 12. 26. decretum, aſſeritur. Quare, legalis

lis ille, in regno, successionis, ad Christum, ordo (quem neque divina, neque humana lex, admittit) in genealogia Matthæi, non est observatus: sed nativus, & ad Iosephum, ex Salomone ortum, deductus. Ideoque, licet, à genealogia Christi, & Mariæ, Salomon excludatur, eaque ad Nathanem referatur; hac tamen ratione, promissionibus de Christo (per Salomonis typum, adumbrato) propositis, nihil omnino derogatur.

Quæ sanè (ut existimo) si, vir optimus ac candidissimus, *Piscator*, perpendisset accuratius, priorem suam (de Christi majoribus, à Luca descriptis, & Iosepho, Heli genero, non propriè filio) sententiam (ut quæ virisimilior, & ad fidem in Christum, Davidis filium, confirmandam, aptior) cum ista, minus

consen-

consentanea, in sua *Retractatione*, minimè permutasset; sed pleniori illa, quam exposuimus, parenthesi, correxisset. In eo tamen laudandus: quòd majori usus cautione, minus impegerit: adeo ut, neque stirpem Salomonis, in Ochozia extinctam: neque Salathielem ac Zorobabelem, Matthæi & Lucæ, eosdem: neque genus legale, à Matthæo, sed naturale, recenseri statuerit.

Quare concludimus Christum non ex Salomone; sed ex Nathane, ducere originem: idque à Luca expressum, quum de Christo ait; *Existens (quum putaretur, filius Ioseph) (filius) Heli.*

Atque hactenus, *controversiarum, de genealogia Christi, examen*: ex quo, *Matthæi & Lucæ, & cum Prophetis, & mutuam, inter ipsos, consensionem*, pro tenuitate nostra, mediocriter

diocriter demonstratam, speramus. Faxit Deus: ut ad veritatis divinæ assertionem, & fidei confirmationem, inserviat.

Ne autem paginæ aliquot puræ superessent, visum est, brevem ac rudem, de lingua, qua Euangelium Matthæi scriptum est, dissertationem subjicere, & amico singulari inscribere. Si otium fuisset, accuratius rem explicuissem: quare, ut benigni lectores, boni consulant, rogo.

FINIS.

DE

EVANGELIO MATTHÆI,

Quanam lingua sit scriptum,

DISSERTATIO EJUSDEM:

Clariss. ac consultiss. viro,

D. JOHANNI BRUNÆO, J. U. Doctori, & Senatori Middelburgensi, in perpetuum, amicitiæ mutuæ, monumentum, dedicata.

Emorabilis est, de lingua, qua, Euangelium Matthæi, ab ipso conscriptum est, controversia: quidam enim, Hebræam; alii, Græcam esse, contendunt. Ac prior quidem sententia, si plurium au-

ctorum

ctorum consensum spectemus, primas obtinet; sin verò rei veritatem, posterior amplectenda: ut examen demonstrabit. Rationes enim ac fundamenta, prioris sententiæ (ut in certa capita redigamus) petuntur, partim à Patrum testimoniis: partim, ab eorum experientia.

Nam, ad Patres quòd attinet, constanter asserunt, Matthæum, suum Euangelium, Hebraïcè scripsisse. Sic enim, proximus Apostolorum temporibus, *Papias* (teste Euseb. histor. Eccl. lib. 3. c. ultimo) ait; *Matthæus itaque Hebraa dialecto librum suum composuit: exposuit autem illum* (aut ut Græcè est, ἡρμήνευσε αὐτὰ interpretatus est ea) *quisquis, ut potuit.*

Secundò *Irenæus* lib. 3. c. 1. *Matthæus* (inquit) *in Hebræis, ipsorum lingua, scripturam edidit Euangelii.*

Tertiò

Tertiò *Origines*, in primo Tomo in Euangelium Matthæi (teste Eusebio histor. Eccl. lib. 6. c. 24.) de Euangelio ait; *Primùm scriptum est, à Matthæo &c: qui illud, fidelibus ex Iudæis, literis Hebraïcis, scriptum publicavit.*

Quartò idem *Eusebius* Histor. Eccl. lib. 3. cap. 21. attestatur. *Matthæus enim* (inquit) *quum primùm Hebræis prædicasset, & jam ad alios quoq; transiturus esset, Euangelium suum, patrio sermone, literis tradidit.*

Quintò *Epiphanius*, contra ἀλόγους, hæresi 51; *Matthæus* (inquit) *Hebraïcis literis scribit Euangelium.* Item hæresi 29. contra Nazoræos, de iis ait; *Habent autem Matthæi Euangelium perfectissimum Hebraïcè. Apud ipsos enim clarè, quemadmodum ab initio scriptum est Hebraïcis literis, adhuc servatur. Non novi*

autem, an Genealogiam, ab Abrahamo, usque ad Christum, amputaverint. Et hæresi 30. de Ebionæis ait.; *Et suscipiunt quidem etiam ipsi Euangelium secundùm Matthaum. Nam hoc solo etiam ipsi (veluti Cerinthus & Merinthus) utuntur. Appellant autem ipsum, Euangelium secundùm Hebraos: sicut revera habet, quod Matthaus solus, Hebraïcè & Hebraïcis literis, in Novo Testamento, Euangelii editionem ac pradicationem fecit. Iam verò etiam aliqui dixerunt, Euangelium secundùm Ioannem, de Graca Lingua, in Hebraeam, translatum esse & in Iudaorum gazophylaciis haberi, his videlicet, qua sunt in Tiberiade, & repositum esse, inter Apocrypha: veluti Iudai, ad fidem conversi, exactè nobis exposuerunt. Quin, & librum Actuum Apostolorum, similiter ex Graca Lingua, in Hebraïcam, conversum, fama refert, illis in Gazophylaciis*

Phylacteriis haberi: vt etiam ex hoc, Iudæi hi (qui legerunt & nobis recensuerunt) in Christum crediderint.

Sextò *Athanasius*, in Synopsi sacræ scripturæ, ait; *Euangelium secundùm Matthæum, ab ipso Matthæo, Hebraïcis literis conscriptum & editum est, Hierosolymis, interpretante Iacobo, Domini fratre, Hierosolymorum Episcopo.*

Septimò *Chrysostomus*, in Matthæum, homilia prima ait; *Matthæus &c. Euangelium dicitur Hebraïcè conscripsisse.*

Octavò *Hieronymus*, præfatione in Matthæum; *Matthæus Euangelium, in Iudæa, Hebræo sermone, edidit.* Sic in Esa. c. 6. & c. 11. & 40. & 65. & in Ezech. c. 16. & alibi, & disertissimè, in Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum, in vita Matthæi; *Matthæus &c. Euangelium Christi,*

Hebrais literis verbisq́ composuit, quod, quis postea in Græcum transtulerit, non satis certum est. Porro ipsum Hebraïcum, habetur usq́ hodie, in Cæsariensi Bibliotheca: quam Pamphilus martyr studiosissimè confecit. Mihiq́ quoq́ à Nazaræis, qui in Birrhea urbe Syriæ, hoc volumine utuntur, describendi facultas fuit. Hæc ille.

Et, ut alios omittam non paucos, *Theophylactus*, in Matthæum, ait; *Matthæus autem primus omnium scripsit Euangelium Hebræâ linguâ, propter Hebræos credentes, octo annos, post Christi ascensionem: transtulit autem Ioannes illud, ex Hebræa lingua, in Græcam.*

Deinde eadem sententia, altero argumento, ab experientia Patrum, probari potest. Primò, quia tempore Hieronymi, Euangelium Matthæi, Hebraïcè ab ipso scriptum,

in Bibliotheca Cæſarienſi, extabat. Deinde, ſimilia exemplaria habuerunt Nazoræi, & Ebionæi, quod Matthæi genuinum eſſe aſſeruerunt. Tertiò, Hieronymo facultas deſcribendi, ab illis facta: ut, hæc omnia, ex ſuperioribus liquent. Denique ipſemet Hieronymus, in Græcum & Latinum ſermonem, tranſtulit: ut in Catalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum, in vita Iacobi, aſſerit; *Euangelium quoq; (inquit) quod appellatur ſecundùm Hebræos, & à me nuper in Græcum Latinumq; ſermonem, conuerſum eſt: quo & Origines ſæpe utitur &c.* ſimiliter in Matthæum c. 12. ſcribit.

Ex quibus, hoc modo, concludi poteſt: Conſtans & unanimis eſt Patrum conſenſus, Euangelium Matthæi, ab ipſo ſcriptum Hebraicè, & olim experientia, & lectione

Patrum, fide dignorum, hoc compertum est: ut ex antecedentibus testimoniis, apparet: ideoque, sine temeritate, negari non potest. Contra tamen, nonnulli Theologi insignes, sentiunt: quidam opinione, alii assertione.

Opinione quidem; ut Erasmus, in Annotationib. in N. T. Matth. 5. 8. *ut donemus*, inquit, *à Matthæo Hebraïcè scriptum Euangelium, quod ipsum, mihi non sit verisimile.* Et in Annotationibus ad c. 19. Matthæi, ait similiter; *Si Matthæus Hebraïcè scripsit: quod mihi non sit verisimile.*

Assertio verò eorum, qui Euangelium Matthæi, quod habemus, Græcè ab ipso scriptum esse statuunt, alia certa est, alia dubia.

Certa, vel simplex est, qualis Calvini, qui in Harmonia Euangeliorum ad Matth. c. 2. 6. Matthæi

Euangelium,

Euangelium, Hebraïcè ſcriptum eſſe, negat. Vel anceps; ut Cajetani: qui, in Matth. c. 1. 23. cum initio dixiſſet, *Euangelium hoc, non fuiſſe à Matthæo Hebraïcè ſcriptum, conſtat manifeſtè, ex Euangelii textu*, tamen poſt difficultatem, ex teſtimonio Hieronymi contrario, objectam, ait; *forte Matthæus ſcripſit in utraque lingua. Hoc enim certum eſt, ex ratione dicta, Euangelium iſtud quod habemus, Græcè à Matthæo ſcriptum eſſe: quidquid ſit, de illo Hebræo codice.*

Dubia verò eſt Bezæ aſſertio, in Annotationib. majoribus ad eundem Matthæi locum: qui ſtatuit, vel non ſcripſiſſe Hebraïcè, vel Hebraïcè & Græcè quoque ſcripſiſſe, vel alium, Hebræa Matthæi, interpretatum.

Rationes autem, quibus oſtenditur, Euangelium Matthæi, non eſſe

ab ipso Hebraïcè, sed Græcè, conscriptum, ex ipsissmet Euangeliis desumptæ, sunt duæ. Prima est, apud Cajetanum, & Bezam, locis citatis, ex contextu Græco: in quo interpretatio est Græca, non solùm vocis Hebraïcæ, ut vocis Emanuel Matth. 1. 23; sed etiam integræ sententiæ Hebraïcæ; *Eli Eli Lama Sabachtani* Matth. 27. Nam si Hebraïcè scripsit Matthæus Hebræis intelligentibus, defuit interpretatio; si verò defuit interpretatio, qua fide interpres potuit adjicere? Nam quòd obtendunt quidam, LXX interpretes interdum vocem Hebræam, cum interpretatione, ponere: ut, 1. Sam. 7. 12. Hebræum *Abenezer* ponunt, & exponunt Græcè: ut etiam Latinus interpres Hebræis nominibus *Ben-oni & Benjamin* Gen. 35. 38. simul Latinam interpreta-

tionem

tionem adjicit, illud, inquam, alienum est: Primùm, quia hæ versiones non sunt authenticæ; ideoque majori libertate utuntur: cum contra Euangelium Matthæi Græcum, sit authenticum, citra controversiam. Deindè aliud est, nomen proprium interpretari (quòd in illis versionibus interdum fit) aliud, integram sententiam Hebraïcè ponere, & Græcè interpretari, quòd neque à Lxx interpretibus, neque à Latino interprete veteri, ullibi præstitum.

Secunda ratio, contra Euangelium illud Hebraïcum, est duplex. Una, à testimoniis Patrum: altera, ab experientia eorum, & Euangelii hujus materia.

Nam primò, testimonia illa objecta, ante à nobis posita, neq; sunt universalia, neq; idonea ac fide digna.

Non universalia, quia non omnes asseruerunt. Nam & Chrysostomus non dicit, se hoc scire, sed se ex fama tantùm habere, ostendit, cum ait; *dicitur*: & quidam etiam veterùm, inter adulterina scripta recensuerunt: ut historia Eusebii lib. 3. cap. 22. testatur, cum ait; *Iam verò & Euangelium quidam, quod ad Hebraeos est, inter ista*, (loquitur autem, in antecedentibus, de adulterinis) *connumerant, quo potissimum delectantur hi, qui ex Hebraeis, Christum receperunt.* Et Beda in Lucam, de pseudo-Euangeliis differens; *Inter quae, notandum*, inquit, *quòd dicitur Euangelium iuxta Hebraeos* (*quo scilicet utuntur Nazoraei*) *non inter apocryphas, sed Ecclesiasticas numerandum historias.* Hæc ille.

Non idonea verò esse, testimonia illa Patrum, inde constat, quoniam

niam vana credelitate, ut res ipsa docet, non autem scientia certa, veteres fuerunt inducti, ac seducti à Papia, scriptore quidem antiquissimo, sed (ut cum Eusebio, Hist. Eccl. lib. 3. c. ultimo loquar) exigui judicii viro: qui multa fabulosa, leviter credita, posteris tradidit, multisque post se Ecclesiasticis viris, occasionem errandi, antiquitate sua, præbuit. Cum enim extaret Euangelium Hebraïcum, Matthæi nomine probatum falsò, quo Nazoræi & Ebionæi (ut ante ostendimus) utebantur, Papias ille, & reliqui Patres eum secuti, opere illo pseudo-Matthæi, aut non viso, aut non examinato, authenticum Matthæi falsò crediderunt. Quod eò facilius fuit, quia plerique Patres, Hebrææ linguæ fuerunt imperiti, neque diligentes, in illo Euangelio requiren-

do: ut ex Epiphanii, hæresi 29. contra Nazoræos, testimonio antepo-sito, colligi potest, cum ait; *non novi autem, an Genealogiam, ab Abrahamo, ad Christum usq; amputaverint.*

Deinde, experientia idem evincit, & illius tantopere celebrati Hebraici Euangelii materia, sole clarius demonstrat.

Nam primò Epiphanius, cum hæresi 29. ut ante ostendimus, dixisset; *Euangelium illud Matthæi perfectissimum, Nazæræos habere. Apud ipsos enim clarè, quemadmodum ab initio scriptum est Hebræis literis, adhuc servatur:* paulo tamen post, melius edoctus, contrarium sensit. Nam in eodem opere, hæresi 30. non plenum, sed *corruptum & mutilum*, vocat & *Genealogiam Christi resectam*, ait: &, alia addita, testatur.

Deinde Hieronymus, idem confirmat,

firmat, disertis testimoniis. Ut in Matth. c. 12. vers. 13. ubi addit ac proponit verba illius Euangelii, à Matthæo aliena, illique assuta; *In Euangelio*, inquit, *quo utuntur Nazareni & Ebionitæ (quod nuper in Græcum, de Hebræo sermone, transtulimus, & quod vocatur, à plerisque Matthæi authenticum) homo iste, qui aridam manum habet, cementarius scribitur, & istiusmodi vocibus auxilium precans; Cementarius eram, manibus victum quæritans, precor te Iesu, ut mihi restituas sanitatem, ne turpiter cibos mendicem.* Tale additamentum, recitat Hieronimus, in Matth. c. 27. *in Euangelio*, inquit, *cujus sæpe mentionem fecimus, superliminare templi; infinitæ magnitudinis, fractum esse atque convulsum, legimus.* Hęc Hieronymus.

Accedit deinde, quòd illud pseudo-Euangelium habet historias, ex

 aliis

aliis Euangeliſtis, conflatas, partim ex Luc. 24. 37. ad 41. : partim ex ver. 27. mutatis nonnullis, & aliis, quæ nullibi extant, aſſutis. Idque ex Hieronymo in Ieſa. 65. in præfatione, liquet ; & partim in Catalogo ſcriptorum Eccleſ. in vita Ignatii, ſimile quid extat. Sic enim ait ; *De Euangelio, quod nuper à me tranſlatum eſt, ſuper perſona Chriſti, ponit teſtimonium dicens ; Ego verò, & poſt reſurrectionem in carne, eum vidi, & credo quia ſit. Et quando venit ad Petrum & ad eos, qui cum Petro erant, dixit iis ; Ecce palpate me, & videte ; quia non ſum dæmonium incorporale : & ſtatim tetigerunt eum, & crediderunt.* Quale etiam aſſumentum hiſtoriæ, apparitionis Chriſti, poſt reſurrectionem, prolixum recitat Hieronymus, in vita Iacobi ; *Euangelium quoque* (inquit) *quod appellatur ſecundùm*

eundùm Hebraos (*& à me nuper in Gracum Latinumq́; sermonem translatum est, quo & Origines sæpe utitur*) *post resurrectionem Salvatoris refert; Dominus autem cum dedisset sindonem servo sacerdotis, ivit ad Jacobum, & apparuit ei: juraverat enim Iacobus, se non comesurum panem, ab illa hora, qua biberat calicem Domini, donec videret eum, resurgentem à mortuis. Rursumq́; paulò post ait; Afferte ait, mensam & panem, & statim additur; tulit panem, & benedixit ac fregit, & dedit Iacobo Iusto, & dixit ei; Frater mi, comede panem tuum, quia resurrexit Filius hominis, à dormientibus.*

Et Tom. 9. in epistolam Pauli ad Eph. c. 5. ait Hieronymus; In Hebraïco quoque Euangelio, legimus Dominum ad discipulos loquentem; *Et nunquam*, inquit, *lati sitis, nisi cum fratrem videritis in charitate.* Denique Euange-

Euangelium illud, pro Matthæi genuino habitum, historiam mulieris peccatricis, quę ad Christum deducta & accusata, continet (ut Eusebius histor. Eccl. lib. 3. c. ultimo ait) quam Iohannes c. 8. describit; sed verum Euangelium Matthæi, prorsus præterit. Ex quibus omnibus, maxima, pseudo-Euangelii, à Matthęi genuino, discrepantia, detractione, & additione varia, demonstratur. Quibus simul probandis, novum insuper, ab ineptis & impiis sententiis (quales tres sufficient) accedit argumentum.

Prima sententia, extat apud Hieronymum, commentariis in Micham. c. 7. sic enim Hieronymus ait; *Credideritque Euangelio, quod secundùm Hebraeos editum nuper transtulimus: in quo, ex persona Salvatoris dicitur; Modo tulit me, mater mea,*

Spiritus

Spiritus Sancti, in uno capillorum meorum. Quod repetitur, in commentariis Hieronymi, in Ezech. cap. 16.

Altera sententia, est apud eundem in Esa. c. 11; *Sed juxta Euangelium eorum, quod Hebræo sermone conscriptum, legunt Nazaræi; Descendit super eum fons omnis, Spiritus Sancti:* & Paulo post; *Porro in Euangelio (cujus mentionem fecimus) hæc scripta reperimus; Factum autem est, cum Dominus ascendisset de aqua, descendit fons omnis Spiritus Sancti, & requievit super eum, & dixit ei, Fili mi, in omnibus Prophetis, expectabam te, ut venires, & requiescerem in te. Tu enim es mea requies, tu es Filius meus primogenitus, qui regnas in æternum.*

Denique hisce addatur quod recitat Hieronymus. Tom. 2. dialogo contra Pelagianos, lib. 3. *In Euangelio* (inquit) *secundùm Hebræos (quod è Chaldaico*

è Chaldaico quidem Syroque sermone; sed Hebraïcis literis, est scriptum) quo utuntur usque hodie Nazareni, secundùm Apostolos (notanda est hęc sententia Hieronymi, Euangelium illud, non verè esse Matthæi, sed, *secundùm Apostolos*, dici) *sive, ut plerique autumant, juxta Matthaeum*. (notetur hoc dici, ex aliorum sententia, quam jam non probat Hieronymus) *quod etiam in Cæsariensi Bibliotheca habetur: narrat historia; Ecce Domini mater & fratres dicebant ei, ecce Ioannes Baptista baptizat in remissionem peccatorum, eamus, baptizemur ab eo. Dixit autem iis, quid peccavi, ut vadam, & baptizer ab eo? nisi forte hoc ipsum, quod dixi, ignorantia est.* (notetur hæc blasphemia) *Et in eodem volumine; Si peccaverit frater in verbo, & tibi satisfecerit, septies in die suscipe eum. Dixit illi Si-*

mon.

mon discipulus, septies? Respondit Dominus, & dixit ei, etiam ego dico tibi, usque septuagies septies. Etenim in Prophetis quoque, postquam uncti sunt Spiritu Sancto, inventus est sermo peccati. Hæc ille.

Unde apparet, ex tam multis sententiis, ac narrationibus, nihil cum Matthæo, congruere penitus. Ex quibus omnibus, pseudo-Euangelii illius Hebraïci, à priscis tantopere commendati, discrepantia & dissidium, ab Euangelio Matthæi, maximum apparet: ideoque jure meritoque, ut humanum figmentum ac pseudo-Euangelium, qualia multa olim fuerunt (ut docet Origenes. Tom. 2. præfatione in Lucam, & Eusebius lib. 3. c. 22. & Epiphanius hæresi 46.) respuendum. Hæc de Euangelio Matthæi à priscis memorato.

Nam,

Nam, quæ nostra tempestate, in lucem prodiere, diversa Matthæi Euangelia Hebraica : à Munstero, & Mercero, Latinè reddita : ea nihil habent genuinum. Nam, ut totì antiquitati fuere ignota : sic styli sui indicio, additione, ac detractione quadam, & maxima, inter se, varietate, satis arguunt, à Judæis diversis, & eruditione disparibus, è Græco, aut Latino esse translata : ideoque nullam mereri auctoritatem. Qua de re, viri præstantissimi Iohannis Merceri, judicium observandum. Sic enim, de priori Euangelio, loquitur in Notis, ad Thesaurum Hebrææ linguæ, Sanctis Pagnini, in radice *Ajin* ; *Peccant ergo in hujus linguæ puritatem, qui Ajin præteritis, vel futuris verbis, jungunt. Quales solæcismos passim committit, qui Matthæum Euangelistam,*

Hebraicè.

Hebraicè convertit, Basileæ, opera Munsteri, excusum. Is, se lingua Hebraica ignarum, prodit, sive Iudæus, sive Christianus, fuerit. De altero verò, in præfatione versionis suæ, sic ait; *Quod si Hebraicum exemplar (ne non, Matthæi authenticum esse, tibi persuadeas) te quippiam movet, scito, ne Nazaræorum quidem, quo usus Hieronymus, & quod plerique Syriacum fuisse credunt,* αὐτόγραφον, *meo judicio, fuisse. Si enim* αὐτόγραφον *erat, cur in Græca editione (cujus quis, auctor fuerit Hieronymo teste, non satis certum est) illa omissa; Cementarius eram: quod ab eodem citatur, in 12. cap. Matthæi. Item; modo me arripuit mater mea, spiritus sanctus: quòd profert Ezech. 16? Nam Græcæ editionis, quæ extat hodiè, auctorem non esse Hieronymum (ut quidam putarunt) hæc*

hæc satis superque ostendunt. Ut ut sit, hæc satis purè scripta, si diligenter evolvas, me, à veteris instrumenti nitore, procul abesse (etsi non nihil Rabbinismi interdum adjunctum) comperies. Hactenus Mercerus. Quę, si Quinquarboreus, prius percepisset: non dubito, quin, ab Hebraici Euangelii, à Munstero editi, nova editione; opera Martini juvenis Parisiis anno 1551: & à laude illa abstinuisset, qua in præfatione sua, ait; *Quod autem hoc ipsum sit Euangelium, quod D. Matthæus Hebraicè scripsit, ambigere quis possit?* Ac sanè quum pro eo, quod Matthæus, cap. 15. 5. habet δῶρον, à Christo, Hebraicè fuerit propositum, κορβᾶν: ut Marcus demonstrat, in eadem sententia, cap. 7. 11: & in ea voce, ut res ipsa evincit, emphasis sit non exigua, exemplaria

exemplaria illa Judaica, vocem *Matthan*, si genuina essent, minimè substituissent. Hactenus de Euangelio Matthæi Hebraico. Unde liquet illud non ab ipso Matthæo: sed ab aliis concinnatum.

FINIS.

